



# Mācību un metodiskais līdzeklis pārejai uz mācībām valsts valodā

Vizuālā māksla 7. klasei

# Mācību un metodiskais līdzeklis pārejai uz mācībām valsts valodā

## Vizuālā māksla 7. klasei

Metodiskie ieteikumi izstrādāti Valsts izglītības satura centra Eiropas Sociālā fonda projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" ietvaros.

Metodisko ieteikumu izstrādi vadīja **Santa Kazaka**.

Metodisko ieteikumu autori: **Marika Beļēviča, Jānis Tkačuks**.

Recenzente **Valērija Frolovičeva**.

ISBN **978-9934-24-175-8**

## Saturs

Ievads	<b>4</b>
Mācību procesā izmantojamie rīcības vārdi un to skaidrojums	<b>11</b>
Vispārīgi mācību satura un pieejas akcenti	<b>12</b>
Mācību programmas ietvars	<b>12</b>
Temats 7.1. Gaisma mākslā. Kā lietot gaismu kā izteiksmes līdzekli?	<b>13</b>
Metodiskie ieteikumi skolotājam	<b>13</b>
Materiāli skolēnam	<b>16</b>
Temats 7.2. Fantastiskie tēli dažādās kultūrās. Kā vizuāli attēlot tēla īpašības?	<b>18</b>
Metodiskie ieteikumi skolotājam	<b>18</b>
Materiāli skolēnam	<b>20</b>
Temats 7.3. Pozitīvais un negatīvais laukums kā ierosmes avots radošam darbam. Kā uzzīmēt sarežģītu objektu, pētot pozitīvo un negatīvo laukumu attiecības?	<b>23</b>
Metodiskie ieteikumi skolotājam	<b>23</b>
Materiāli skolēnam	<b>25</b>
Temats 7.4. Jūtu un emociju ekspresija portretā. Kā veidot fotogrāfiju kolekciju, lai veiksmīgāk uzgleznotu ekspresīvu portretu?	<b>29</b>
Metodiskie ieteikumi skolotājam	<b>29</b>
Materiāli skolēnam	<b>31</b>
Temats 7.5. Arhitektūra un vide. Kā pamanīt sakarības starp būvi un vietu, kur tā atrodas?	<b>34</b>
Metodiskie ieteikumi skolotājam	<b>34</b>
Materiāli skolēnam	<b>37</b>
Avoti	<b>40</b>

## Levads

Šis materiāls ir lietojams ciešā saistībā ar Valsts izglītības satura centra un Skola2030 izstrādāto mācību priekšmeta "Vizuālā māksla" programmas paraugu pamatizglītībā (sk. <https://mape.gov.lv/api/files/A86F244C-D98A-4127-8B79-FE-C5FDDBC626/download>), vizuālās mākslas mācību priekšmeta programmas metodiskajiem ieteikumiem (sk. <https://mape.gov.lv/catalog/materials/5165D80F-61AE-4B6F-A47B-9C30C2C13E98/view>) un mācību līdzekļu paraugiem atbilstošajam tematam ([www.mape.gov.lv](http://www.mape.gov.lv)).

Šī mācību līdzekļa mērķis ir sniegt atbalstu skolēniem ar nepietiekamām latviešu valodas zināšanām un prasmēm, lai viņi varētu sekmīgi apgūt vizuālās mākslas mācību saturu latviešu valodā 7. klasē. Mācību līdzeklī iekļauta informācija par apgūstamo tematu, diferencēti mācību uzdevumi skolēniem, kā arī norādes skolotājiem par uzdevumu veidošanas specifiku un izmantošanu, strādājot ar konkrētiem tematiem lingvistiski neviendabīgā vidē.

## Valodas funkcijas un to nozīme

**Valodas izpratnes galvenie pamatprincipi:**

- 1) valoda ir sabiedriska parādība;
- 2) valoda ir ideāla, respektīvi, domāšanas parādība;
- 3) valoda ir materiāla, respektīvi, runas parādība.

Valodai katra cilvēka un visas sabiedrības dzīvē ir dažādi uzdevumi (funkcijas). Galvenās valodas funkcijas ir saziņas jeb komunikatīvā un izziņas jeb domāšanas funkcija. Ar šīm funkcijām ir cieši saistītas citas, piemēram, emociju izteikšanas jeb ekspresīvā funkcija, ietekmējošā jeb voluntārā funkcija, kontaktu veidošanas un uzturēšanas funkcija, estētiskā funkcija, kultūras veidošanas un uzkrāšanas līdzekļa funkcija, etniskās un sociālās kopības uzturēšanas funkcija. Dažādās funkcijas valodā ir ciešā mijiedarbībā, un tās parāda valodas lietojuma daudzveidīgo dabu. Prasmīgs valodas lietojums ir viens no svarīgākajiem nosacījumiem mācību satura apguvē visos mācību priekšmetos.

Valodas pamatprasmes izpaužas runas darbībās, kuras aptver visas valodas funkcijas un nosaka mācību satura (zināšanas, prasmes, iemaņas) apguves kvalitāti visos mācību priekšmetos.

**Receptīvās prasmes** ir saistītas ar informācijas uztveri. Valodā uztvērējdarbība notiek vērošanas, klausīšanās un lasīšanas procesā. Mācību procesā **klausīšanās** prasme tiek attīstīta, izmantojot dažādus paņēmienus, piemēram, klausīšanās procesā aizpildot tabulu un nosakot trūkstošo informāciju, rakstot diktātus, piezīmes, konspektus. **Lasīšanas** prasmi attīsta, strādājot ar dažādu stilu un žanru tekstiem, izmantojot dažādus lasīšanas paņēmienus, kā arī piedāvājot dažādus uzdevumus izlasītās informācijas uztveres un izmantošanas pārbaudei.

**Produktīvās prasmes** ir saistītas ar informācijas/teksta radīšanu (tekstveidi). Tās tiek demonstrētas mutvārdu runas un rakstīšanas procesā. Mācību procesā **runāšanas** prasmi var attīstīt, aktīvi sarunājoties, organizējot diskusijas, dialogus, prezentācijas, lomu spēles, komentējot izteikumus, jautājot un atbildot uz jautājumiem u. c. **Rakstīšanas** prasmi attīsta, rakstot dažāda žanra tekstus: aprakstu, viedokļa rakstu, tēzes, secinājumus, kopsavilkumu, paskaidrojumu, pamatojumu u. c.

Mācību praksē skolotājam klasē jāstrādā ar skolēniem, kam var būt atšķirīgas valodas prasmes. Valodas prasmju noteikšanai tiek izmantoti valodas prasmju līmeņu apraksti (sk. Šalme, A., Auziņa, I. *Latviešu valodas prasmes līmeņi: pamatlīmenis A1, A2, vidējais līmenis B1, B2.*, 2016; Auziņa, I., Šalme, A. *Latviešu valodas prasmes līmeņi: augstākais līmenis C1 un C2.*, 2016). Lai bez īpašām grūtībām varētu apgūt mācību saturu dažādos mācību priekšmetos, skolēna valodas prasmei jābūt B1–B2 līmenī. Ja valodas zināšanas ir vājākas, nepieciešams daudz plašāks atbalsts skolēna valodas prasmju uzlabošanai. Individuāli skolēniem snieguma līmenis var atšķirties arī dažādos pamatprasmju komponentos, piemēram, pietiekams, lai latviešu valodā varētu klausīties un sarunāties, bet nepietiekams, lai lasītu un sniegtu informāciju rakstveidā. Valodas pamatprasmju (klausīšanās, runāšana, lasīšana, rakstīšana) attīstības veicināšanā liela nozīme ir metodiski precīzi un pamatoti sagatavotam atbalsta materiālam ne tikai latviešu valodas stundās, bet visos pārējos mācību priekšmetos. Atgādņu un citu atbalsta materiālu izmantošanai mācību satura apguvē ir jābūt jēgpilnai, skolēnam labi uztveramai un saprotamai, rēķinoties ar viņa valodas prasmes līmeni. Valodas un satura integrācija mācību procesā ietver plašu pedagoģisko un metodisko pasākumu kompleksu un ir vērsta uz mācību procesa veiksmīgu norisi lingvistiski neviendabīgā vidē.

## Valodas un satura integrācijas principi

Veiksmīgu valodas un satura integrācijas stundu pamatā ir konkrēti principi:

- mācību saturā un uzdevumos jāizmanto konkrēti mācību priekšmeta standartā ietvertie termini un citas jomai raksturīgās valodas vienības;
- lai pilnveidotu valodas prasmi konkrētajā mācību priekšmetā, skolēniem jāpiedāvā veidot biežāk lietotu vārdu, terminu un frāžu/vārdu savienojumu vārdnīcu (glosāriju) ar mērķi ne tikai aktualizēt vārdu nozīmes un vārdu pareizrakstību un iegaumēt šos vārdus, bet arī paplašināt un bagātināt skolēnu valodu, nosakot vārdiem sinonīmus un piemeklējot dažādus valodas līdzekļus savas domas precīzākai izteikšanai;
- jāveido saikne starp zināmo/jauno un nezināmo – katra temata apguve jābalsta uz jau esošajām zināšanām ne tikai konkrētajā mācību priekšmetā, bet arī valodā. Piemēram, uzdodot jautājumus par skolēnu iepriekšējo pieredzi, var organizēt *prāta vētru*, *ideju zirneklī*, sarunu u. c. līdzīgas aktivitātes;
- jāpievērš uzmanība skolēnu domāšanas prasmju attīstīšanai (īpaši augstākajām domāšanas prasmēm: analīze, sintēze, novērtēšana);
- informācija jāpasniedz dažādos veidos, izmantojot vizuālos līdzekļus (attēli, audio un video materiāli, grafiskie organizatori u. c.);
- lai skolēns pēc iespējas labāk izprastu teksta saturu, jāpievērš uzmanība svarīgākajām teksta struktūras vienībām (virsraksts, rindkopas, svarīgākie teikumi, atslēgvārdi, īpaši simboli, grafiskais noformējums). Ja nepieciešams, teksts jāvienkāršo, piedāvājot adaptētus tekstus, tekstu fragmentus, tēzes u. c., tādējādi atvieglojot svarīgākās informācijas uztveri. Materiāla izvēle ir atkarīga no skolēnu valodas zināšanām un tekstpratības līmeņa. Tekstpratību veicina iepazīšanās ar tekstiem par vienu tēmu no dažādiem informācijas avotiem: spējīgākie skolēni informāciju iegūst no sarežģītākiem tekstiem, skolēni ar vājākām valodas zināšanām lasa vienkāršākas uzbūves tekstus;
- jāizmanto uz skolēnu sadarbību vērstas interaktīvas un kooperatīvas metodes;
- galvenā uzmanība jāvelta praktiskiem uzdevumiem;
- jācenšas mācību saturu padarīt skolēnam personīgi nozīmīgu, saistot to ar viņa pieredzi un veicinot ieinteresētību;
- jāveicina skolēnu pašnovērtēšanas prasmes;
- jānodrošina regulāra atgriezeniskā saite.

## Darbs ar vārdu krājumu un tekstu

### Kā skaidrot jēdzienus, parādības, konceptus

Vārdu krājumu var aplūkot vairākās grupās:

- ikdienas vārdu krājums (vispārlietojamā leksika), piemēram, *skriet*, *grāmata*, *ledus*;
- vārdi, kurus kā terminus izmanto vairākās jomās un to nozīmes dažādās nozarēs var atšķirties, piemēram, *zeme*, *aizkulisēs*, *tēls*;
- vienas jomas ietvaros sastopami vārdi (speciālie termini), piemēram, *drapērijs*, *plakne*, *siluets*, *pastozs* *gleznojums*.

2. un 3. grupas vārdiem vēlams veidot **personisko vārdnīcu (glosāriju)**. Tās veidošanā jāatceras, ka skolēniem ir nepieciešams norādīt ne tikai konkrētā vārda nozīmi, bet arī vārda lietojuma kontekstu. Valodas apguves praksē ieteicams vārdus mācīties nevis izolēti, bet ar noteiktu kontekstu saistītās frāzēs. Jaunos vārdus vai frāzes vēlams tekstā izcelt.

### Vārdnīcas veidošanas piemērs

Vārds	Vārda nozīme	Teikums	Jautājums	Citas vārda formas
tēls	1. atspoguļojums apziņā (piemēram, priekšstats); 2. atspoguļojums mākslā ( <u>personāžs</u> ); 3. neskaidrs veidols.	Freskas "Svētais vakarēdiens" centrālais <b>tēls</b> ir Jēzus Kristus.	Vai mākslas darbā Jūda ir labais vai ļaunais <b>tēls</b> ?	<u>koptēls</u> (lietv.); <u>tēlainis</u> (īpašības v.).

3. grupas vārdi visbiežāk būs saistīti ar kādu konkrētu nozares tēmu, tāpēc šeit varētu izmantot arī papildu vizualizāciju (grafiskie organizatori, tabulas, attēli) un šos vārdus grupēt pēc noteiktām pazīmēm, veidojot uzskatāmāku priekšstatu par to nozīmēm valodas lietojuma kontekstā. Sk. vietnes, kurās iespējams iegūt informāciju par dažādiem valodas apguvē izmantojamiem līdzekļiem:

- simboli, kas noderēs dažādos mācību priekšmetos: <https://coolsymbol.com/>;
- vārdu mākoņa ģeneratori: <https://www.wordclouds.com/> un <https://wordart.com/>;
- grafiskie organizatori: <https://gitmind.com/graphic-organizer-maker.html>; <https://www.canva.com/graphs/graphic-organizers/>.

### Vārdu aizvietošana, teikuma pārfrāzēšana

Skolēns izveido savu teikumu ar jaunajiem vārdiem (piemēram, ar lietvārdu). *Piemērs: Gleznā mēs redzam drapēriju.* Skolēns pārveido izcelto vārdu citā formā (piemēram, par īpašības vārdu) un pārfrāzē teikumu. *Piemērs: Gleznā mēs redzam krokotu audumu.*

### Darbs ar terminiem

Lai atvieglotu **specifisku terminu** izpratni un bagātinātu vārdu krājumu, var aizstāt terminus ar vispārlietojamu leksiku vai otrādi, piemēram, *iztvaikot* (termins) – *izzūt* (vispārlietojams vārds), *artefakts* – *mākslas darbs*. Tekstos un saziņā paralēli var lietot svešvārdu un latviskas cilmes vārdu: *komunikācija* – *saziņa*, *informācija* – *ziņa*, *ziņojums*.

**Vārdu kartītes.** Uz mazām kartītēm vienā pusē uzraksta vārdu vai frāzi, kas jāiemācās, bet otrā pusē – attiecīgo sinonīmu vai definīciju. Tad saliek visas kartītes kaudzītē un skaidro uz tām uzrakstītos vārdus (apgriež otru pusi, lai pārbaudītu skaidrojumu). Ja skaidrojums ir pareizs, tad kartīti novieto malā. Ja skaidrojums ir kļūdainš, kartīti novieto kaudzītes apakšā un šis vārds atkārtosies tik ilgi, kamēr skaidrojums būs pareizs. Skolēni var strādāt individuāli, pāros vai grupās. Šādas kartītes veidot var arī digitāli, sk. <https://quizlet.com/create-set>.

**Vārdu siena.** Klases telpā uz sienām izvieto vārdus, tos dažādi grupējot. Skolēni var pievienot arī savus izvēlētos vārdus/terminus, un skolotājs var piedāvāt skolēniem dažādus uzdevumus: vārdus skaidrot, attēlot ar zīmējumiem to nozīmes, uzdot jautājumus par nozīmēm u. c.

**Krustvārdu mīklas.** Skolēni strādā pāros. Abi skolēni saņem krustvārdu mīklu: vienam skolēnam vārdi ir rakstīti vertikāli, bet otram – horizontāli. Skolēniem jācenšas savstarpēji šos vārdus paskaidrot, nelietojot to pašu vārdu, un kopīgi jāaizpilda iztrūkstošo vārdu vietas. Šādas mīklas var veidot arī digitāli, sk. <https://www.edu-games.org/word-games/crosswords/communicative-crossword.php>.

**Vārdu minēšana.** Skolēniem jāsapņūpē dotie vārdi/termini vai frāzes trīs grupās: zināma nozīme, uzminama nozīme un nezināma nozīme. Skolotājs var tālāk sadalīt skolēnus grupās, kurās viņi dalās ar savu veikumu, viens otram palīdz skaidrot vārdu nozīmi, un noslēgumā skolotājs var strādāt tikai ar nepazīstamajiem vārdiem.

**Vārdu spēles.** Iespējams izmantot dažādus digitālos rīkus, lai skolēni interaktīvā veidā varētu apgūt dažādus vārdus, terminus vai frāzes. Sk., piemēram,

- Kahoot – <https://kahoot.com/schools-u/>;
- Quizlet – <https://quizlet.com/latest>;
- Wordwall – <https://wordwall.net/>.

Būtiski izdalīt arī tādus jēdzienus kā **rīcības vārdi** un **atslēgvārdi**. Ar rīcības vārdiem skolēni saņem norādījumus, kādas darbības veicamas noteiktu uzdevumu izpildei. Savukārt atslēgvārdi tiek izmantoti teksta galvenās domas vai pamatsatura noteikšanai. Atslēgvārdiem ir jāpievērš īpaša uzmanība, jo tie pakāpeniski veido skolēna aktīvo vārdu krājumu noteiktā mācību priekšmetā. Svarīgi, lai skolēni jaunapgūto leksiku turpmāk lietu gan mutvārdos, gan rakstu darbos.

## Kā strādāt ar tekstu

Labāku izpratni veicina teksti, kuriem pievienotas dažādas ilustrācijas vai citi grafiski elementi. Strādājot ar tekstu, skolēniem jāpievērš uzmanība strukturāliem marķieriem, kas palīdzētu orientēties tekstu saturā (virsraksti, apakšvirsraksti, rindkopas, izcēlumi, pasvītrojumi u. c.).

Skolotājs var palīdzēt skolēniem identificēt noderīgus vārdus vai frāzes, ko vēlāk var izmantot, lasot vai klausoties līdzīgus tekstus vai runājot un rakstot. Skolotājs var izvēlēties saīsināt garu un leksiski sarežģītu tekstu, atstājot tikai pašu būtiskāko informāciju vai šo tekstu sadalīt mazākās daļās un strādāt ar katru daļu atsevišķi, izmantojot lasīšanas stratēģijas (sk. 1. tabulu). Spējīgākie skolēni šo darbu var veikt patstāvīgi.

Īpaši nozīmīgs mācību satura apguvē ir darbs ar tekstu, tā satura izpratne. Atkarībā no lasīšanas nolūka var izmantot dažādus lasīšanas paņēmienus.

**Receptīvā lasīšana**, lasīšanas paņēmiens, ar kuru lasītājs cenšas saprast tekstā lietotos argumentus, uztvert svarīgu informāciju par kādu konkrētu tematu.

**Refleksīvā lasīšana** paredz lasīšanu ar apstāšanos, pauzēm, lai reflektētu par izlasīto, pārdomātu, iespējams, atgrieztos atpakaļ pie izlasītā un mēģinātu to labāk saprast.

**Teksta pārlūkošana**, lasīšanas paņēmiens, ja nepieciešams iegūt vispārīgu priekšstatu par teksta saturu. Pārlūkojot tekstu, galvenā uzmanība tiek pievērsta tā tēmas noskaidrošanai, virsrakstiem, grafiskiem izcēlumiem, saturam u. c. elementiem. Izmantojot pārlūkošanas paņēmienu, iespējams īsā laikā aptvert teksta saturu, novērtēt tā lietderību, izvēlēties interesēm un vajadzībām atbilstošāko informāciju.

**Teksta caurlūkošana** paredz ātru informācijas meklēšanu, lai atrastu kādu konkrētu faktu, notikumu, tematu, atsevišķas informatīvas un valodas vienības.

**Intensīvā, detalizētā lasīšana** paredz iedziļināšanos tekstā ar konkrētu mērķi, motivāciju.

1. tabula. Lasīšanas paņēmieni jeb stratēģijas (teksta izpratni veicinoši lasīšanas paņēmieni jeb stratēģijas)

Lasīšanas paņēmiens jeb stratēģija	Lasīšanas paņēmiena jeb stratēģijas īss apraksts	Skolēnam veicamās darbības
<b>Prognozēšana</b>	Pēc teksta virsraksta, apakšvirsrakstiem (nodaļu nosaukumiem), rindkopām, rakstzīmju formas, teksta izcēlumiem, krāsu marķējumiem, attēliem u. c. skolēni prognozē, par ko varētu būt teksts, reflektē par savu pieredzi.	Skolēni lasa teksta virsrakstu, apakšvirsrakstus (nodaļu nosaukumus), vēro, pēta teksta izcēlumus, vizuālo noformējumu, cenšas atbildēt uz jautājumiem: <i>Ko es par šo tematu jau zinu? Ko autors ar šo tekstu ir gribējis lasītājam pateikt?</i>
<b>Savienošana (savstarpējā sakara meklēšana)</b>	Pēc prognozēšanas laikā iegūtās informācijas skolēni mēģina savienot informāciju, kas ietverta virsrakstos un apakšvirsrakstos.	Skolēni mēģina atbildēt uz jautājumiem: <i>Kā virsraksts un apakšvirsraksti savā starpā ir saistīti? Kā tie viens otru papildina, paskaidro?</i> Skolēni izraksta no virsraksta un apakšvirsrakstiem atslēgvārdus, kuri varētu atklāt virsraksta un apakšvirsraksta savstarpējo saistību.
<b>Atslēgvārdu noteikšana</b>	Pēc darba ar virsrakstiem un apakšvirsrakstiem skolēni nosaka atslēgvārdus visā tekstā.	Skolēni lasa un pasvītiro (marķē, izraksta) viņuprāt galvenos vārdus, kuriem ir nozīme teksta domas atklāšanā. Skolēni pievērš uzmanību izceltajiem (treknrakstā, slīprakstā, citā krāsā u. tml.) vārdiem, biežāk lietotajiem vārdiem, pirmajā rindkopā (ievaddaļā) minētajiem vārdiem.

Lasišanas paņēmieni jeb stratēģija	Lasišanas paņēmiena jeb stratēģijas īss apraksts	Skolēnam veicamās darbības
<b>Atslēgvārdu noteikšana ar digitālo rīku palīdzību</b>	Skolēni salīdzina pašu noteiktos atslēgvārdus ar digitālo rīku automātiski atpazītiem atslēgvārdiem vai to lietojumu šaurākā kontekstā.	Skolēni iekopē savu tekstu kāda digitālā rīka atbilstošajā logā (vārdu mākoņa izveide, atslēgvārdu ekstrakti u. c., piem., sk. LVA videosīzetu "Vārdu krājums", <a href="https://www.youtube.com/watch?v=txgrOEEjy-w">https://www.youtube.com/watch?v=txgrOEEjy-w</a> ). Skolēni vēro, kurus atslēgvārdus vai vārdu savienojumus programmas piedāvā, salīdzina ar pašu noteiktajiem atslēgvārdiem, ja nepieciešams, tos precizē.
<b>Atslēgvārdu nozīmes noskaidrošana/precizēšana</b>	Skolēni pārliecinās, vai tiešām saprot tekstā svarīgāko vārdu nozīmi, demonstrē savu sapratni, skaidrojot saviem vārdiem atslēgvārdu nozīmi citiem.	Skolēni teksta galvenos vārdus sagrupē pēc noteiktām pazīmēm: vārdi, kurus zina, kuru nozīmi nojaus pēc konteksta, kurus nezina. Sapratni pierāda, ja var šo vārdu nozīmi izskaidrot klasesbiedriem. Ja skolēns to nevar izskaidrot, tad meklē informāciju vārdnīcās un pēc tam skaidro nozīmes saviem vārdiem. Precīzāku atslēgvārdu izpratni nodrošina to tulkojums citā skolēnam zināmā valodā.
<b>Jautājumu formulēšana</b>	Izmantojot atslēgvārdus, skolēni formulē tiešus (kas, kur, kad u. tml.) un netiešus (kāpēc, kā būtu, ja...; kā tu domā, vai...; kāda nozīme... u. tml.) jautājumus par teksta saturu un jēgu.	Skolēni pēta teikumus ar atrastajiem atslēgvārdiem, mēģina saprast teksta galveno domu, formulē un uzdod klasesbiedriem dažāda veida jautājumus, atbild uz citu skolēnu uzdotajiem jautājumiem.
<b>Teikumu pārfrāzēšana</b>	Skolēni pārfrāzē tekstā teikumus, kuros ir noteikuši atslēgvārdus, veidojot vienkāršākus teikumus.	Skolēni vispirms mutvārdos, tad rakstveidā veido savus teikumus ar atslēgvārdiem, kas saturu un struktūras ziņā var būt līdzīgi tekstā dotajiem teikumiem, bet var būt arī vienkāršāki. Noslēgumā skolēni pārskata uzrakstīto, vai teikumos precīzi izteikta pamatteksta doma.
<b>Galvenās domas noteikšana</b>	Balstoties uz atslēgvārdiem un to lietojuma kontekstu, skolēni nosaka teksta galveno domu – ko autors tekstā ir vēlējies uzsvērt, pateikt un kāds ir bijis autora nolūks.	Skolēni, izmantojot savus pārfrāzētos teikumus, atslēgvārdus, vispirms mutvārdos formulē teksta galveno domu, atbildot uz jautājumiem: <i>Kas ir galvenais, ko autors gribējis pateikt? Kā jums šķiet, kāpēc autors ir veidojis šo tekstu, kāds ir bijis viņa rakstīšanas nolūks? Vai ir manāmi kādi autora apslēpti, ne tik viegli nojausami teksta izveidošanas iemesli?</i> Skolēni veido klasē sarunu par šiem jautājumiem. Vēlāk katrs individuāli uzraksta īsu kopsavilkumu, atspoguļojot teksta galveno domu. Pārskata kopsavilkumu, nosakot, vai tajā nav vērojams plaģiāts, proti, citāti no teksta bez pēdiņām un atsaucēm.



## Norādījumu formulēšanas un jautājumu uzdošanas prasme mācību satura izpratnes veicināšanai

Vienkāršākā mācīšanās pakāpe ir **reproduktīvā mācīšanās**. Tā nodrošina zināšanu uzkrāšanu salīdzināšanai, vispārināšanai, analīzei un citām domāšanas operācijām. Reproductīvās mācīšanās pakāpei raksturīgas tādas mācīšanās metodes kā vērošana un atdarināšana, lasīšana vai klausīšanās, atstāstīšana tuvu tekstam.

Mērķtiecīgas skolēna izziņas darbības vadībai nepieciešams aktualizēt gan norādījumu formulējumus (iekļaujot tajos atslēgvārdus), gan jautājumu veidus, kā arī ievērot virzību no vienkāršākā uz sarežģītāko.

### 2. tabula. Daudzveidīgo jautājumu un norādījumu formulējumu veidi

Jautājuma/ norādījuma veids	Raksturojums	Atslēgvārdi/ rīcības vārdi
<b>Burtiskā līmeņa norādījumi un jautājumi</b>	Vērsti uz atmiņu (atcerēšanos). Tiek noskaidrota informācija, kas apraksta faktus (gadskaitļi, definīcijas, termini u. c.). Atbildei nepieciešams tikai reproducēt zināšanas, kuras atrodamas tekstā.	<i>Apraksti...!</i> <i>Definē...!</i> <i>Atpazīsti...!</i> <i>Kas ir...?</i> <i>Kas notika...?</i> <i>Kādi bija...?</i>
<b>Uz izpratni vērsti norādījumi un jautājumi</b>	Augstāka līmeņa domāšanas norādījumi un jautājumi, kas prasa atklāt saikni starp idejām, salīdzināt tās (kopīgais, atšķirīgais).	<i>Pasaki saviem vārdiem!</i> <i>Izskaidro...!</i> <i>Ilustrē...!</i> <i>Salīdzini...!</i>
<b>Pielietojuma, asociāciju veidošanas jautājumi</b>	Informācijas pārveidošana saviem vārdiem, lai iztēlotos, ko redz vai dzird, lasot tekstu, saistot to ar personisko pieredzi.	<i>Kādas asociācijas...?</i> <i>Kur izmanto...?</i> <i>Kur nācies saskarties...?</i>
<b>Analīzes (pamatojuma) veidošanas norādījumi un jautājumi</b>	Motivē pētīt cēloņus, atrast problēmas vai parādības rašanās nosacījumus, meklēt argumentus tekstā.	<i>Sameklē cēloņus, iemeslus, motīvus...!</i> <i>Secini...!</i> <i>Kāpēc...?</i>
<b>Sintēzes veidošanas norādījumi un jautājumi</b>	Rosina atrast problēmas risinājumu, parādību skaidrojumu; apkopojot pieredzi un zināšanas, radīt jaunus risinājuma veidus.	<i>Ko piedāvāju darīt?</i> <i>Kā var pielietot...?</i> <i>Izveido pats...!</i> <i>Plāno!</i>
<b>Novērtējuma veidošanas norādījumi un jautājumi</b>	Nepieciešams novērtēt rezultāta atbilstību realitātei, informācijas kvalitāti, personīgo pieredzi, pieņemt lēmumu.	<i>Novērtē risinājumu!</i> <i>Pamato!</i> <i>Izvērtē, cik noderīgs...!</i> <i>Kas ir labāks?</i> <i>Kāpēc labāks?</i>

Kad skolēns ir apguvis pamatprasmes, pēc līdzīga plāna viņš var organizēt savu individuālo mācīšanās procesu.

3. tabula. Daudzveidīgo jautājumu sistēma skolēnu patstāvīgā darba organizēšanai

Nr. p. k.	Jautājums	Piemēri interpretācijai
1.	<b>Zināšanas</b> (Kas tas ir?)	Definīcijas, skaidrojums no dažādiem avotiem.
2.	<b>Izpratne</b> (Kā es to raksturotu?)	Raksturo, apraksta pētāmo objektu/parādību salīdzinājumā ar citiem līdzīgiem objektiem/parādībām.
3.	<b>Izpratne, pieredze</b> (Kur izmanto?)	Piemēri sadzīvē, personiskā pieredze.
4.	<b>Analīze</b> (Kādas likumsakarības var novērot?)	Uzbūves vai parādības norises likumsakarību analīze (kopīgais, atšķirīgais, dominējošais).
5.	<b>Sintēze</b> (Kā var izmantot tālākā darbībā?)	Domu kartes izveide, sistematizējot no pieredzes un dažādiem avotiem gūtās atziņas. Gūto atziņu izmantošana jaunā situācijā.
6.	<b>Izvērtēšana</b> (Kas izdevās? Kas vēl jāapgūst?)	Refleksija – personiskās attieksmes un veiktā darba pašanalīze.

(Pēc Jonāne, L. *Daudzveidīgo jautājumu – atbilžu metode*. Rīga: LU, 2011. Latvijas Universitātes realizētais projekts “Profesionālajā izglītībā iesaistīto vispārīgā izglītoto mācību priekšmetu pedagogu kompetences paaugstināšana”).

## Diferenciācija, individualizācija un personalizācija mācību procesā

Uzsākot mācības, ir nepieciešams diagnosticēt, kāda ir skolēnu valodas pieredze, kādas ir iepriekšējās zināšanas priekšmetā. Latviešu valodas prasme ir būtisks kritērijs, izstrādājot diagnosticējošās vērtēšanas saturu, formu, uzdevumu veidus, kritērijus. Analizējot diagnosticējošā vērtēšanā iegūtos datus, ir svarīgi izlemēt, uz kura skolēna valodas prasmi un zināšanu apjomu skolotājam jāorientējas. Primāri jāizvēlas orientācija uz skolēnu vairākuma līmeni, jo tādējādi ir lielāka varbūtība, ka sasniegtais rezultāts pie esošajiem nosacījumiem būs optimāls. Jācenšas mācību procesā realizēt diferencētu pieeju, piedāvājot dažādus uzdevumus un veidus, kā mācīties, lai maksimāli attīstītu katra skolēna kompetences. Jāpanāk, lai skolēns būtu ieinteresēts darboties un veikt uzdevumus, kas piemēroti viņa valodas prasmes līmenim. Uzdevuma formulējumam precīzi jānorāda, kādas darbības jāveic skolēnam.

Mācību procesā var rasties nepieciešamība pēc individualizācijas, kas nozīmē izvēlēties mācību un audzināšanas darba uzdevumus atbilstoši skolēna individuālajām vajadzībām. Te tiek ievērotas atsevišķa skolēna spējas un motivācija, mācīšanās un darba temps, kas ir īpaši nozīmīgi, kad latviešu valodas apguves līmenis vienas klases ietvaros var būt ļoti atšķirīgs. Pedagoģs pārrauga skolēna mācīšanos atbilstoši klasei un stundu sistēmai, kura paredzēta noteiktu tematu apguvei.

Personalizācija jeb atbildība par mācīšanos ir iespējama situācijā, kad skolēnam piemīt augstas pašvadītās mācīšanās prasmes. Izmantojot pedagoģu atbalstu un ņemot vērā savas intereses, talantus, nākotnes ieceres, skolēns nosaka mācību mērķus un kritērijus to novērtēšanai. Mācību procesā skolēns sadarbojas ar pedagoģiem un ekspertiem, kuri atbalsta viņa mācīšanos.

## Mācību procesā izmantojamie rīcības vārdi un to skaidrojums

Rīcības vārds	Rīcības vārda nozīmes skaidrojums
<b>Analizēt</b>	Detalizēti apskatīt, raksturot veselumu (objektu, jēdzienu, faktu, procesu, pazīmi, problēmu, risinājumu u. tml.) un tā daļas pēc noteiktiem kritērijiem, lai noskaidrotu to būtiskās īpatnības (pazīmes, īpašības, sakarības, struktūru u. tml.).
<b>Aprakstīt</b>	Aprakstīt sistēmiski, noteiktā un loģiskā secībā izklāstīt, uzrakstīt atbilstoši noteiktiem kritērijiem, neiekļaujot pamatošanu, izskaidrošanu.
<b>Atrast</b>	Atklāt, konstatēt, identificēt, izvēlēties.
<b>Formulēt</b>	Izteikt, apkopot domu, ideju.
<b>Grupēt</b>	Veidot (apvienot vai sadalīt) grupas, objektu kopas pēc noteiktas pazīmes vai vairākām nošķiramām pazīmēm.
<b>Iekļaut</b>	Iesaistīt, padarīt par sastāvdaļu (tekstā).
<b>Iesaistīt (tekstā)</b>	Iekļaut, padarīt par sastāvdaļu (tekstā).
<b>Izmantot</b>	Mērķtiecīgi iesaistīt, piemērot, lietot.
<b>Izrakstīt</b>	Izvēlēties, pierakstīt (daļu no teksta).
<b>Izskaidrot</b>	Skaidrojot padarīt saprotamu (piemēram, darot zināmu nozīmi, atklājot būtību).
<b>Izvēlēties (no teksta)</b>	Izraudzīties no kāda daudzuma, kopuma (piemērotāko, atbilstošāko).
<b>Klasificēt</b>	Veidot grupu hierarhisku struktūru pēc noteiktiem kritērijiem.
<b>Nosaukt</b>	Noteikt, pazīt, identificēt, noskaidrot, konstatēt atšķirīgās pazīmes (īpatnības, faktus, viedokļus, problēmas, argumentus u. tml.).
<b>Nošķirt</b>	Nodalīt, norobežot, diferencēt.
<b>Noteikt</b>	Nosaukt, pazīt, identificēt, noskaidrot, konstatēt atšķirīgās pazīmes (īpatnības, faktus, viedokļus, problēmas, argumentus u. tml.).
<b>Novērtēt</b>	Vērtējot, izspriežot noteikt, izsecināt kvalitāti, atbilstību noteiktām prasībām.
<b>Pamatot jeb uzrakstīt pamatojumu</b>	Izveidot skaidrojumu, izmantojot atsauci uz konkrētu informāciju (fakti, dati, cēloņi, novērojumi, iemesli, spriedumi u. tml.).
<b>Papildināt</b>	Padarīt ar informāciju/faktiem bagātāku, pievienojot jaunu daļu.
<b>Pārveidot</b>	Izveidot atšķirīgu no esošā (atbilstoši noteiktām prasībām).
<b>Piedāvāt piemēru</b>	Izmantojot noteiktās iespējas, kā arī atlasot un izmantojot informāciju, veidot dotajai situācijai vēlamu un derīgu piemēru.
<b>Raksturot</b>	Noteikt, aprakstīt, vērtēt būtiskās, raksturīgās īpašības, pazīmes.
<b>Sagatavot</b>	Rakstot, sacerot u. tml., izveidot/radīt (piemēram, tekstu).
<b>Salīdzināt</b>	Noteikt kopīgās un/vai atšķirīgās īpašības, pazīmes pēc būtības salīdzināmiem veselumiem (objektiem, jēdzieniem, faktiem, procesiem, pazīmēm, problēmām, risinājumiem u. tml.), atsaucoties uz abiem (vai visiem) salīdzināmajiem elementiem.
<b>Secināt</b>	Veidot atzinumu, spriedumu, pamatojoties uz iegūtajiem faktiem, iepriekš veiktu analīzi, vērojumiem, cēloņsakarībām u. tml.

## Vispārīgi mācību satura un pieejas akcenti mācību priekšmetā

Mācību jomas "Kultūras izpratne un pašizpaušme mākslā" apguves mērķi ir: skolēnam praktiski darbojoties, atklāt un pilnveidot savus radošos talantus, zināšanas, prasmes un tehnikas dažādos mākslas veidos (piem., vērtēt un interpretēt daudzveidīgus radošās izpaušmes veidus, mācīties izprast kultūras atšķirības un veidot savu kultūras identitāti, piedalīties kultūras notikumos, tā gūstot emocionālo un estētisko pieredzi), tādējādi vienlaikus attīstot personiskās kultūras vajadzības un līdzdarbojoties kultūras mantojuma saglabāšanā un tradīciju pārmantošanā.

Vizuālās mākslas mācību priekšmeta apguve līdztekus literatūras, mūzikas un teātra mākslas mācību priekšmetiem veido skolēna kultūras izpratnes un pašizpaušmes mākslā prātību.

Vizuālās mākslas mācību priekšmeta apguves mērķis ir skolēna estētiskās gaumes un vizuālizpratnes pilnveide, uzdevumi – ieinteresēta mākslas pētnieka pieredzes izveide, kas ļautu atpazīt un vadīt savas emocijas, izjūtas un domāšanu, paaugstinātu personīgās radošās prasmes, ietekmētu kopējo dzīves kvalitāti un dotu iespēju izvēlēties, kā reaģēt uz aktuālajiem procesiem sabiedrībā.

## Mācību programmas ietvars

<b>7.1. Gaisma mākslā.</b> Kā lietot gaismu kā izteiksmes līdzekli?	<b>7.2. Fantastiski tēli dažādās kultūrās.</b> Kā vizuāli attēlot tēla īpašības?	<b>7.3. Pozitīvais un negatīvais laukums kā ierosmes avots radošam darbam.</b> Kā uzzīmēt sarežģītu objektu, pētot pozitīvo un negatīvo laukumu attiecības?	<b>7.4. Jūtu un emociju ekspresija portretā.</b> Kā veidot fotogrāfiju kolekciju, lai veiksmīgāk uzgleznotu ekspresīvu portretu?	<b>7.5. Arhitektūra un vide.</b> Kā pamanīt sakarības starp būvi un vietu, kur tā atrodas?
--	---	--	---	---

Materiālā ir doti skaidrojumi, kā atbalstīt skolēnu, pildot mācību līdzekļa paraugā ([mape.gov.lv](http://mape.gov.lv)) iekļautos uzdevumus.

# Temats 7.1. Gaisma mākslā. Kā lietot gaismu kā izteiksmes līdzekli?

## Metodiskie ieteikumi skolotājam

Temata apguves laiks: 6 mācību stundas.

### Materiāla saturs

- Anotācija un ieteikumi skolotājam.
- Starppriekšmetu saikne.
- Atbalsta materiāli skolotājam par šo tēmu.
- Temata vispārīgs skaidrojums.
- Gaismas iedalījums un raksturojums.
- Tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums (var būt ar attēliem).
- Citu tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums (ar sinonīmiem, skaidrojumi no tezaurs.lv, vardnica.lv, letonika.lv).
- Tēmas un jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls.
- Uzdevumi skolēniem.

### Anotācija

Skolēni veido gaismas instalāciju/dizaina darbu un novērtē gaismas nozīmi mākslā un dizainā. Skolotājs sniedz skolēniem vizuālu un teorētisku skaidrojumu par gaismas iedalījuma iespējām un veidiem. Gatavojoties nodarbībai, skolotājam ieteicams izpētīt gaismas tematiku citos mācību priekšmetos starppriekšmetu saiknes kontekstā, kā arī iepazīties ar attiecīgās tēmas atbalsta materiāliem citās vietnēs, piemēram, [www.uzdevumi.lv](http://www.uzdevumi.lv).

### Starppriekšmetu saikne

Gaismas un apgaismojuma ietekmes uz vidi, priekšmetiem un telpu izpēte.

Dizains un tehnoloģijas 7. klasei: "Kā modelē un izgatavo izstrādājumu 3D?"

### Atbalsta materiāli skolotājam

- Vizuālā māksla 2. klasei: temati "Dizains", "Vides dizains, vides objekti"

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/2-klase/apkartnes-skaistums-88193/re-28f949d6-e3d6-4071-ab40-d90e78f37376>

- Vizuālā māksla 5. klasei: temats "Apjoms, gaisma un ēna"

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla/5-klase/apjoms-gaisma-un-ena-13038>

- Vizuālā māksla 6. klasei: temats "Ainavu kompozīcijas veidi"

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla/6-klase/telpa-un-kompozicija-13062/ainava-ainavas-kompoziciju-veidi-13164>

- Vizuālā māksla 7. klasei: temats "Gaisma mākslā"

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/7-klase/gaisma-maksla-60595>

- Dabaszinības 4. klasei: temats "Kā rodas gaisma?"

<https://www.uzdevumi.lv/p/dabaszinibas-pec-skola2030-paraugprogrammas/4-klase/ka-rodas-un-izplatas-gaisma-un-skana-30402>

- Latviešu valoda 5. klasei: temats "Sinonīmi"

<https://www.uzdevumi.lv/p/latviesu-valoda/5-klase/vardu-krajums-6929/re-27b84f85-fb64-4f03-b4cd-81c2c5986a88>

- Fizika 12. klasei: temats "Gaismas viļņu iedalījums"

<https://www.uzdevumi.lv/p/fizika/12-klase/gaismas-vilni-9199/re-92619068-2800-4bc7-90d1-546de8351403>

## Temata vispārīgs skaidrojums

“Gaismas māksla”, ko sauc arī par “luminismu” – gaisma kā pats svarīgākais.

Gaisma var būt kā izteiksmes līdzeklis jeb izteiksmes veids. Kompozīcijas veidošana un manipulācija jeb ietekmēšana ar gaismu, ēnām un krāsām.

Mākslā un dizainā, veidojot dizaina objektu/darbu, gaismai ir nozīmīga loma. Mākslā ir svarīgs gaismas virziens, daudzums, stiprums, stils un veids.

Gaismu var iedalīt:

- centrālā/tiešā gaisma – vispārējā gaisma;
- dekoratīvā gaisma – kalpo kā akcents;
- lokālā jeb vietējā gaisma – kas vizuāli var izmainīt telpas vai objekta platību un dažādus objektus.

Gaismas veidi:

- redzamā gaisma – saules gaisma;
- neredzamā gaisma – UVA, UVB, IS (infrasarkanā);
- dabīgā gaisma – dienas vai nakts gaisma, kura iekļūst caur logiem, durvīm;
- mākslīgā/elektriskā gaisma – gaismas, kas rodas ar elektrības palīdzību, piemēram, dažādu spuldžu un lampu gaisma;
- jauktā gaisma – dabīgā gaisma kopā ar mākslīgo gaismu;
- gaismas efekti – gaismas, kas var pārveidot objektus, lietas vai priekšmetus un palīdz tos uztvert citādi (piemēram, uguņošana, arhitektūras izgaismošana u.c.).

## Tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums

Drapērija – dekoratīvs, brīvi sakrokots audums kā kaut kā norobežojums vai aizsargs.

Gaisma – saukta arī par “tiešā gaisma”, gaišākā apspīdētā vieta uz priekšmeta, kas ir vērsts pret gaismas avotu.

Gaismēna – gaismas un ēnas laukumi, to savstarpējās attiecības un kontrasti, ar gaismēnām rada telpiskuma izjūtu.

Kompozīcija – Elementu izkārtojums mākslas darbā, kas veido kopveselumu. Darba uzbūves, detaļu priekšmetu proporcionāls izkārtojums un savstarpējā saistība kādā noteiktā plaknē. Izdala vairākus kompozīcijas veidus, piemēram, diagonālā, kulisveida, centrālā, asimetriskā kompozīcija u.c.

Krītošā ēna – vistumšākā vieta ir ēna, kura krīt no kāda priekšmeta vai objekta, kas aizsedz gaismu un krīt uz kādu citu plakni.

Plakne – kāda noteikta virsma, skaldne, kam ir divas dimensijas (garums un platums), piemēram, galds, grīda, jūra, zeme u. c. Var iedalīt horizontālo un vertikālo plakni, kuras ir perpendikulāras viena otrai.

Reflekss – ēnas visgaišākā vieta vai gaišs gaismas atspīdums no blakus esošiem objektiem vai priekšmetiem

Slīdošā gaisma – dažreiz dēvē arī par “pusēna”, nākamā mazāk apgaismotā gaišākā vieta aiz gaismas.

Spīdums – citreiz saukts arī par “blīce”, visgaišākā un spīdīgākā vieta zīmējumā, ko veido tieši gaismas stari.

## Citu tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums

(ar sinonīmiem, skaidrojumi no tezaurs.lv, vardnica.lv, letonika.lv)

Apburt – savaldzināt, noburt.

Arhitektūra – celtnē, telpa, celtniecības objekts.

Attēlojums – atveidojums, rezultāts; māksliniecisks veidojums.

Divdimensionāls – 2D jeb divas dimensijas (plakana plaknē, kam ir tikai platums un augstums).

Gaismas efekti – fizikāla parādība un darbība kā specefekts.

Gaismas un ēnas saspēle – gaismu un ēnu, to savstarpējās attiecības, maiņa, kontrasti un salikums.

Glezniecība – mākslas veids, kurā priekšmetus un parādības atveido mākslas tēlos ar krāsu, līniju un gaismēnas palīdzību uz plaknes (piemēram, uz audekla, koka, stikla, sienu apmetuma).

Instalācija – mākslas darbs, kas ir izveidots no dažādiem priekšmetiem un/vai materiāliem vienotā kompozīcijā.

Izraisīt pārsteigumu – kaut kas negaidīts vai pozitīvi/negatīvi neparasts.

Objekta eksponēšana – kāda objekta izlikšana vai izstādīšana publiskai apskatei, piemēram, muzejā, izstādē.

Orģinalitāte (orģināls) – pirmveidojums, pirmtēls, savdabīgs, atšķirīgs no citiem; kaut kas jauns un nebijis, arī īpašība kā konkrēta izpausme.

Pievilināt – panākt.

Scenogrāfija – skatuves telpas mākslinieciskā izveide un noformējums atbilstoši saturam un apstākļiem.

Skicēt (skice) – veidot fiksētu vispārinātu, vienkāršotu idejas vai iespaida attēlu, nedetalizētu zīmējumu ar galvenajām iezīmēm, idejas uzmetumu.

Sugestēt – psiholoģiski ietekmēt; radīt attieksmi, izturēšanos.

Tēlniecība – tēlotājas mākslas veids, kas īstenību atspoguļo apjomīgos, telpiskos tēlos.

Trīsdimensionāls – 3D jeb trīs dimensijas (telpisks; kam ir platums, augstums, garums).

Vides māksla – apkārtnes jeb sociālā, sabiedrības, indivīda, identitātes vides māksla; viss, kas mums ir apkārt.

Vizualizēt – panākt, ka kļūst uztverams ar redzi.

## Materiāli skolēnam

Temata 7.1. **Gaisma mākslā. Kā lietot gaismu kā izteiksmes līdzekli?** materiāli: mācību plānošanas e-vidē [mape.gov.lv](http://mape.gov.lv). Citus uzdevumus iespējams pildīt, izmantojot <https://minimatisse.blogspot.com/2013/02/shadow-words.html> (sadarbība ar angļu valodu).



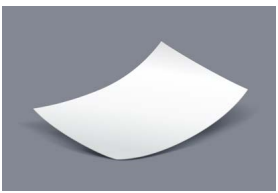
**Temata, jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls.**  
**Atbalsts uzdevumu izpratnei**

Atgādne

### Gaismas attēlojuma un pielietojuma iepazīšana un praktisko piemēru izpēte

Atgādne izmantojama 1., 2. un 3. uzdevumam.

Gaisma kā izteiksmes līdzeklis, mākslas darbos ir viens no svarīgākajiem elementiem. Kad objektu no vienas puses apspīd gaismas avots, šis objekts uz virsmas rada ēnu. Ēnu var radīt jebkurš gaismas avots - Saule, spuldze, sveces liesma vai lukturītis. Ēnas lielums ir atkarīgs no tā, cik tuvu objekts atrodas gaismas avotam. Ja objekts atrodas tuvu gaismas avotam, tas veido lielu ēnu. Ja objekts tiek pārvietots tālāk no gaismas avota, tā ēna kļūst mazāka. Gaismas avots arī padara ēnas tumšākas vai gaišākas. Ja gaismas avots ir ļoti spilgts, ēna ir tumša. Ja gaismas avots ir vājāks, ēna ir gaišāka.

			
<b>Gaismēna.</b> Gaišāku un tumšāku laukumu mija.	<b>Drapērija.</b> Brīvās krokās krītošs/salocījies audums.	<b>Plakne.</b> Punktu kopa, kurai ir tikai divas dimensijas (garums un platums).	<b>Spīdums.</b> Uz objekta virsmas ir spēcīgs gaismas atstarojums.

**Gaisma** – apgaismota vieta laukuma mākslas darbā.

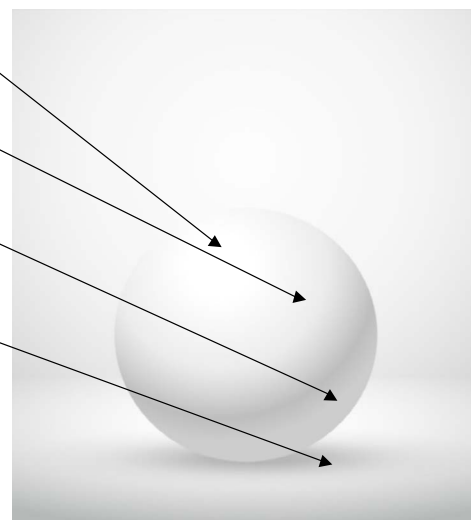
**Slīdošā gaisma (pustoņi)** – sākums ēnai, paliek aizvien tumšāks līdz ar attālināšanos no gaismas avota.

**Reflekss (atstarotā gaisma)** – neliela gaismas daļiņa ēnā, kas rodas tad, ja tuvumā ir citi priekšmeti.

**Krītošā ēna** – tumšs laukums aiz vai zem priekšmeta, kuru neapspīd gaisma.

**Gaismas avoti (veidi):**

- **dabiskie** – tādi gaismas avoti, kurus nav radījuši cilvēki, piem., Saule, zibens, zvaigznes;
- **mākslīgie** – cilvēka radītie gaismas avoti, piem., svece, lāzeri, spuldzes, kabatas lukturis.



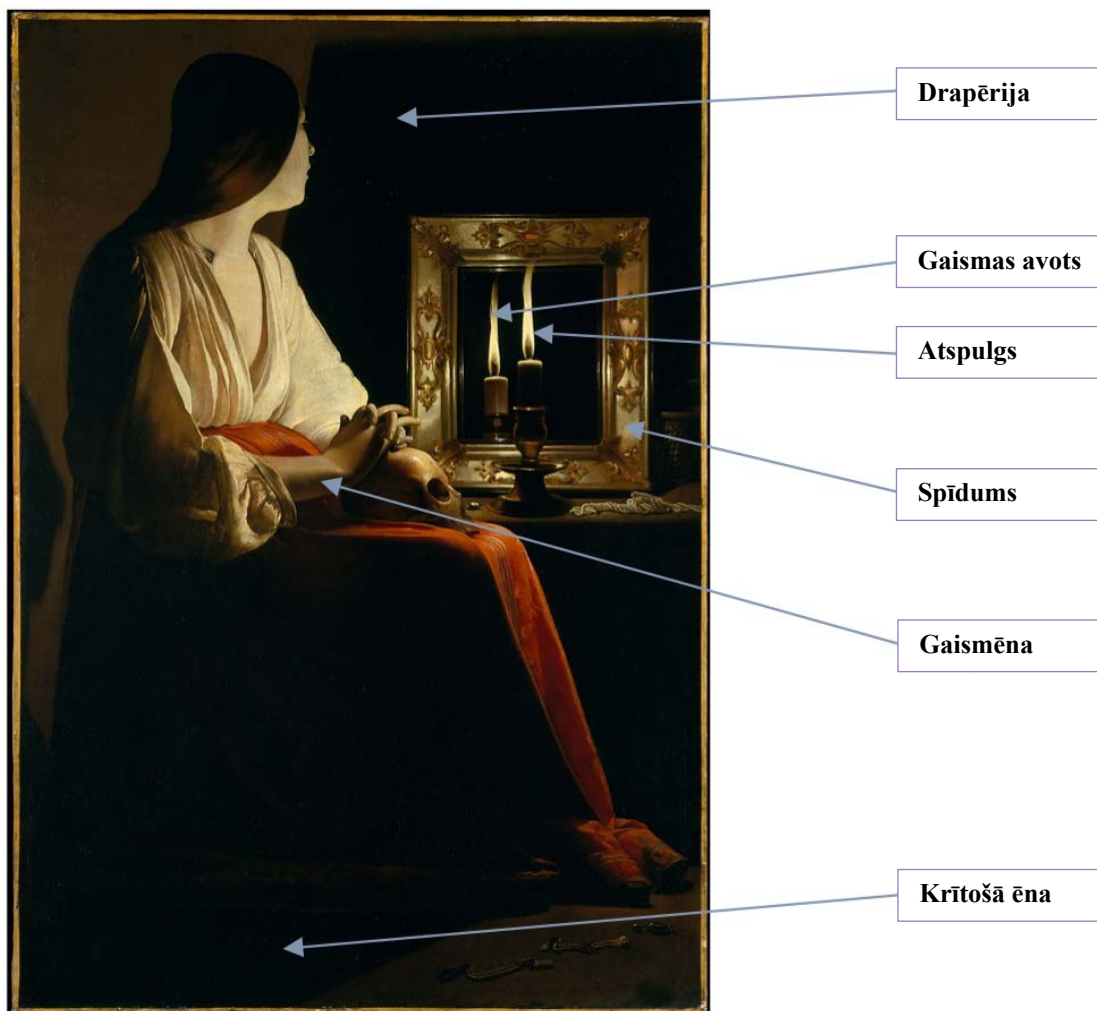
1. attēls. Lode



Atgādne

## Gaismas attēlojuma praktisko piemēru izpēte

Atgādne izmantojama 1. un 3. uzdevumam.



2. attēls. Grēku nožēlotāja Magdalēna  
Džordžs de Latūrs (*Georges de La Tour*), 1593-1653.  
Ap 1640., audekls, eļļa, 133,4 x 102,2 cm /  
<https://www.metmuseum.org>

Uzdevums

## Radošais darbs. Gaismas instalācijas veidošana

Izveido savu gaismas instalāciju!

Darbam nepieciešams: līme, šķēres, papīrs, kabatas lukturītis, mobilais telefons.

Darbu piemēri: <https://minimatisse.blogspot.com/2013/02/shadow-words.html>

**! Instalācija** – no dažādiem priekšmetiem, materiāliem veidots mākslas darbs.

## Temats 7.2. Fantastiski tēli dažādās kultūrās. Kā vizuāli attēlot tēla īpašības?

### Metodiskie ieteikumi skolotājam

Temata apguves laiks: 6 mācību stundas.

#### Materiāla saturs

- Anotācija un ieteikumi skolotājam.
- Starppriekšmetu saikne.
- Atbalsta materiāli skolotājiem par šo tēmu.
- Temata vispārīgs skaidrojums.
- Fantastisko tēlu iedalījums un raksturojums.
- Tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums.
- Citu tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums (ar sinonīmiem, skaidrojumi no tezaurs.lv, vardnica.lv, letonika.lv).
- Tēmas un jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls.
- Uzdevumi skolēniem.

#### Anotācija

Skolēni mācās iepazīt dažādu kultūru fantastiskos tēlus, pilnveidojot izpratni par dažādu vizuālo paņēmieni (sintēzes un hiperbolizācijas) nozīmi tēla īpašību atveidojumā. Fantastiskie tēli dažādās kultūrās mēdz gan apdraudēt, gan pārsteigt, gan sargāt, tie attēloti kā precīzs zīmējums, iekļāti laukumi, kontūrlīnijas, precīzas toņu pārejas, uzsvērtas svarīgākās detaļas, kas raksturo varoņus u. tml. Darbs var būt gan krāsains, gan melnbalts.

Skolotājam jāpievērš skolēnu uzmanība fantastisko tēlu iedalījumam un raksturojumam, sniedzot vizuālu un teorētisku skaidrojumu, tā radot vispārēju un kopēju izpratni par fantastikas tēliem. Gatavojoties temata mācīšanai, skolotājam ieteicams izpētīt fantastikas tēlu tēmu citos mācību priekšmetos starppriekšmetu saiknes kontekstā, kā arī iepazīties ar attiecīgās tēmas atbalsta materiāliem par šo tēmu citās vietnēs, piemēram, [www.uzdevumi.lv](http://www.uzdevumi.lv).

#### Starppriekšmetu saikne

Latvijas un pasaules vēsture 7. klasei: temati "Sengrieķu mitoloģija un reliģija", "Kristīgās un islāma pasaules rašanās"

Literatūra 7. klasei: temats "Tradīcijas. Kā latviešu folklorā un literārajos darbos atklājas latviešu tautas tradīcijas un cilvēka dzīve gadskārtu ritumā?"

#### Atbalsta materiāli skolotājam par šo tēmu

- Vizuālā māksla 7. klasei: temats "Fantastikas tēli dažādās kultūrās"  
<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/7-klase/fantastiski-teli-dazadas-kulturas-60596>,  
"Silueta izteiksmīgums" <https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla/7-klase/silueta-izteiksmigums-26573>
- Vizuālā māksla 1. klasei: temats "Latviešu etnogrāfijā lietotās zīmes – mīti, mitoloģija"  
<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/1-klase/latviesu-etnografija-lietotas-zimes-78835>
- Vizuālā māksla 2. klasei: temats "Zīmju grafika. Kā radošajā darbā izmantot kultūras mantojumā lietoto zīmju grafiku?"  
<https://mape.gov.lv/catalog/materials/ODD27702-3454-4513-BE92-DB4744FD404E/view?preview=E2B608FA-A9FB-4B86-8CCC-B5FE36957568>

## Temata vispārīgs skaidrojums

Fantastiskajiem tēliem piemīt īpašs izskats, veidols (tēla briesmīgums, labestīgums, īpašās spējas un raksturs), raksturs un jēga (sargā, baida, brīdina u. c.). Tie ir pasakās (piemēram, nāras, fejas, vienradži), mītos (piemēram, kentauri, Mīnotauris, sirēnas), mākslā (piemēram, grifs), tai skaitā animācijā (piemēram, pokemoni).

Fantastikas tēlus var iedalīt labajos (piemēram, fejas) un ļaunajos (piemēram, sirēnas, velni).

## Tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums

Forma – apveids (piemēram, cilvēka ķermenim vai ķermeņa daļai); figūra.

Formas detaļas – nozīmīga, raksturīga sastāvdaļa (piemēram, mākslas darbā, teksta saturā). Dažreiz kādi īpaši raksturīgi sīkumi.

Formas pārspīlējums (hiperbolizācija, hiperbolizēt) – ļoti pārspīlēt kādu tēlu vai domu, lai padarītu to emocionālāku, ietekmīgāku.

Formas raksturs – kāds mākslas tēls ar spilgtām, labi uztveramām īpašībām un pazīmēm. Piemēram, raksturīgs dzīvnieku izturēšanās veids un reakcijas.

Formas savienošana (sintēze) – dažādu elementu savienošana vienotā veselumā.

Formas uzbūve – noteikts sastāvdaļu, elementu savstarpējs izvietojums, sakarība; arī formas struktūra.

Fantāzija – iztēle, izdomājums, iedomā.

Siluets – objekts un tā kontūras, apveids kā tumša ēna.

Tēla veidols – forma, formas īpatnību kopums, kas (parasti) ir uztverams ar redzi, atveidojums redzes priekšstatos.

Varonis – galvenais tēls vai kāda tēlotā persona kādā mākslas darbā.

## Citu tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums

(ar sinonīmiem, skaidrojumi no tezaurs.lv, vardnica.lv, letonika.lv)

Improvizēt – veidot mākslas darbu (piemēram, skaņdarbu, daiļdarbu, izrādes tēlu, arī runu) izpildījuma procesā.

Interpretēt – izskaidrot, piemēram, domu, teksta saturu, faktu; atklāt jēgu, piemēram, domai, teksta saturam, faktam; radoši atklāt mākslas darba ideju, saturu.

Kombinēt – veidot noteiktā veselumā (no atsevišķām sastāvdaļām), noteiktā kārtībā, secībā, saistīt, apvienot, veidot kombināciju.

Kultūra – cilvēka radīto vērtību kopums (kādā, parasti mākslas, nozarē).

Kultūras mantojums – mākslinieku, arhitektu, mūziķu, literātu un zinātnieku uzkrāto darbu, kas saņemti mantojumā no pagātnes materiālā un nemateriālā formā, kopums (piemēram, ēkas, skulptūras, gleznas, dažādi vēsturiski priekšmeti, zināšanas, prasmes, tradīcijas un vērtības). (<https://artlaw.club/lv/vardnica/kulturas-mantojums>).

Mīti – senas teikas, nostāsti par dieviem, gariem, varoņiem, pasaules izcelšanos, dabas parādībām un aizvēsturiskiem notikumiem.

Orģinalitāte (orģināls) – kaut kas jauns, vēl nebijis un atšķirīgs no ierastā.

Pasaka – sacerējums, attiecīgais vēstītājas folkloras žanrs; daiļdarbs, kam raksturīga fantastika, sižets un tēli.

Realitāte – esošs, eksistējošs patiesībā, īstenībā.

Sintezēt – pētīt, aplūkot, apskatīt (parādību, objektu) tā veselumā, tā atsevišķo elementu, daļu savstarpējā saistībā un sakarībā. Kā arī saistīt (neviendabīgus elementus) noteiktā sistēmā, vienotā veselumā.

Tradīcija – noteiktā cilvēku grupā izveidojies uzskatu un darbību, rīcības kopums, kas tiek pārmantots no paaudzes paaudzē; arī paraža, kas tiek nodota tālāk.

## Materiāli skolēnam

Temata 7.2. Fantastiski tēli dažādās kultūrās. Kā vizuāli attēlot tēla īpašības? materiāli: mācību plānošanas e-vidē [mape.gov.lv](http://mape.gov.lv).

**Temata, jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls.  
Atbalsts uzdevumu izpratnei**

Atgādne

### Fantastiskie tēli dažādās kultūrās

Atgādne izmantojama 1. un 3. uzdevumam.

Fantastiskie tēli dažādās kultūrās mēdz gan apdraudēt, gan pārsteigt, gan sargāt. Kā pēc izskata atpazīt svešo? Kāpēc vienmēr domāt, ka svešais/neglītais ir ļauns? Vai labais var pastāvēt bez ļaunā?

Temata apguves mērķis ir iepazīt dažādu kultūru fantastiskos tēlus, pilnveidot izpratni par dažādu vizuālu paņēmieni (sintēzes un hiperbolizācijas) nozīmi tēla īpašību atveidojumā.

**Fantāzija** – iztēle, izdomājums, iedomā.

**Varonis** – galvenais tēls vai kāda tēlotā persona kādā mākslas darbā.

**Fantastiskais tēls,** piemēram, vienradzis.



1. attēls. Fantastisks tēls vienradzis fantāzijas pasaulē

Atgādne

## Formas siluets

Atgādne izmantojama 1., 2. un 3. uzdevumam.

**Forma** – ārējais veids, apveids (*piemēram, pūķa ķermenim vai ķermeņa daļai*); figūra.



1. attēls. Pūķa siluets

Atgādne

## Formas sintēze (savienošana) un hiperbolizācija (pārspīlēšana)

Atgādne izmantojama 1., 2. un 3. uzdevumam.



1. attēls. Nāra

**Sintēze (savienošana)** – dažādu elementu savienošana vienotā veselumā.

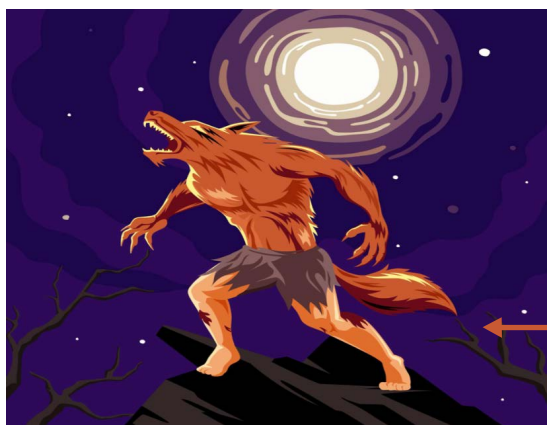
*Piem., zivs aste + cilvēka ķermenis = nāra.*

**Hiperbolizācija** – ļoti pārspīlēts tēla attēlojums, lai padarītu to emocionālāku, ietekmīgāku. *Piemēram, sarkanas acis, lieli ragi, bārda, kas padara tēlu draudīgu.*

**Atribūts** – būtisks tēla priekšmets. *Piemēram, ķivere ar ragiem, kas pasargā varoņa galvu no uzbrukuma.*



2. attēls. Lokijs



3. attēls. Vilkatis

**Metamorfoze** – pārvēršanās, pārveidošanās. *Piemēram, cilvēka pārvēršanās par viltaki.*

## Temats 7.3. Pozitīvais un negatīvais laukums kā ierosmes avots radošam darbam. Kā uzzīmēt sarežģītu objektu, pētot pozitīvo un negatīvo laukumu attiecības?

### Metodiskie ieteikumi skolotājam

Temata apguves laiks: 6 mācību stundas.

#### Materiāla saturs

- Anotācija un ieteikumi skolotājam.
- Starppriekšmetu saikne.
- Atbalsta materiāli skolotājiem par šo tēmu.
- Temata vispārīgs skaidrojums.
- Tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums.
- Cītu tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums (ar sinonīmiem, skaidrojumi no tezaurs.lv, vardnica.lv, letonika.lv).
- Tēmas un jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls.
- Uzdevumi skolēniem.

#### Anotācija

Skolēni pēta pozitīvo un negatīvo laukumu attiecības kā ierosmes avotu, lai uzzīmētu sarežģītu objektu, pārveidotu tā laukumus un formas un izmantotu savā radošajā darbā.

Skolotājs sniedz skolēniem vizuālu un teorētisku skaidrojumu par pozitīvo un negatīvo laukumu – kā pozitīvais un negatīvais laukums ir iedalāms, kā tas tiek attēlots, tā radot vispārēju izpratni par pozitīvo un negatīvo laukumu un tā attēlojumu. Gatavojoties temata mācīšanai, skolotājam ieteicams izpētīt pozitīvā un negatīvā laukuma tēmu citos mācību priekšmetos starppriekšmetu saiknes kontekstā, kā arī iepazīties ar attiecīgās tēmas atbalsta materiāliem citās vietnēs, piemēram, [www.uzdevumi.lv](http://www.uzdevumi.lv).

#### Starppriekšmetu saikne

Skolēni pēta un skaidro, ar kādām ģeometriskām figūrām var aizpildīt plakni pilnībā, neatstājot brīvus laukumus. Matemātika 7. klasei: temats "Kā definē ģeometriskas figūras?"

#### Atbalsta materiāli skolotājam par šo tēmu

- Matemātika 8. klasei: temats "Laukums" <https://www.uzdevumi.lv/p/matematika/8-klase/laukumi-5085>
- Vizuālā māksla. Vizuālā māksla 7. klasei: temats "Pozitīvais un negatīvais laukums kā ierosmes avots radošam darbam" <https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/7-klase/pozitivais-un-negativais-laukums-ka-ierosmes-avots-radosam-darbam-60597/pozitivais-un-negativais-laukums-61849/re-2009f878-569a-4b3e-aea5-9dbe75b63bba>; <https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/7-klase/pozitivais-un-negativais-laukums-ka-ierosmes-avots-radosam-darbam-60597/pozitivais-un-negativais-laukums-61849>

#### Temata vispārīgs skaidrojums

Pozitīvais un negatīvais laukums ir viena kompozīcija ar diviem vai divējādiem attēliem, kas, mainoties skatupunktam, rada optisko ilūziju.

Pozitīvais laukums ir galvenais attēlotais objekts.

Negatīvo laukumu apkārt vai starp galvenā attēlotā objekta daļām izmanto, lai akcentētu galvenā objekta siluetu.

## Tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums

Grafikas dizains – vizuāls, grafisks risinājums, arī stilizēts; mākslas veids, kuru biežāk izmanto apģērbu, avīžu, žurnālu un grāmatu vizuālajā noformēšanā.

Negatīvais laukums mākslā – laukums apkārt vai starp galveno attēloto objektu.

Plakne – kāda noteikta virsma, skaldne ar divām dimensijām (garumu un platumu), piemēram, galds, grīda, jūra, zeme u.c. Var iedalīt horizontālo plakni un vertikālo plakni, kuras ir perpendikulāras viena otrai.

Positīvais laukums mākslā – laukums ar galveno attēloto objektu.

## Citu tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums

(ar sinonīmiem, skaidrojumi no tezaurs.lv, vardnica.lv, letonika.lv)

Atklājums – atziņa, kas iegūta, vai fakts, kas konstatēts pētījumu, meklējumu rezultātā; pēkšņi uzmināts, konstatēts, pārsteidzošs fakts.

Dizains – priekšmeta mākslinieciska projektēšana vai izveide; dizainera radītais konkrēta izstrādājuma ārējais veidols, arī mākslinieciskie risinājumi tā izveidē.

Eksperiments, (eksperimentēt) – process, kura rezultātā tiek veikts atklājums vai pārbaudīts kāds zināms fakts.

Fons – kompozīcijas aizmugurējā daļa; virsmas daļa gleznā vai zīmējumā, kurā izceļas zīmējuma vai gleznas galvenie kompozīcijas elementi.

Forma – apveids (cilvēka ķermenim vai ķermeņa daļai); figūra.

Formulēt – izteikt kādu domu, viedokli vai argumentu.

Grafikas dizainers – mākslinieks, kurš profesionāli strādā grafikas, apdrukas dizaina jomā.

Ģeometriskā figūra – ķermeņa telpiska forma un īpašības; punktu un līniju kopa plaknē (piemēram, leņķis, četrstūris); punktu, līniju un virsmu kopa telpā (piemēram, konuss, piramīda).

Iecienīts – tāds, piemēram, kas iemantojis cieņu, guvis piekrišanu kādā sabiedrības daļā; populārs, kam dod priekšroku.

Iedvesmoties (rast iedvesmu, iedvesmot sevi) – rast sevī vēlmi kaut ko darīt.

Iespējas – izdevība; labvēlīgu apstākļu, nosacījumu kopums kaut kā īstenošanai, veikšanai.

Improvizēt (radošajā darbā) – veidot mākslas darbu (piemēram, skaņdarbu, daiļdarbu, izrādes tēlu, arī runu) izpildījuma procesā.

Intelektuāls – cilvēka spēja darboties jaunā situācijā, ātri mācīties un apgūt kādu informāciju.

Iztēle – psihes process; jauna tēla radīšana apziņā mākslinieciskas idejas veidā; tēlainis priekšstats.

Kompozīcija – mākslinieciska forma kā mākslas darba izkārtojums, kopums un veselums, vienotība. Darba uzbūves, detaļu priekšmetu proporcionāls izkārtojums un savstarpējā saistība kādā noteiktā plaknē. Izdala vairākus kompozīcijas veidus, piemēram, diagonālā, kulisveida, centrālā, asimetriskā kompozīcija u. c.

Kreatīvs – intelektuāli radošs, rada kaut ko jaunu vai nebijušu.

Laukums – virsmas norobežota daļa un konkrēts lielums.

Materiāls – viela vai priekšmets, kas noder izmantošanai noteiktā nolūkā.

Norādījums – informācija par to, kā rīkoties.

Paradokss – tāds, kas šķiet neiespējams vai grūti saprotams.

Pašizpausties – izpaust (ar darbībām) savu būtību, personību.

Pārklājums – kādas vielas, materiāla kārtā uz virsmas, parasti tā aizsargāšanai.

Pieredze (jauna) – pārdzīvojums, izjūtas, notikums, praktiskajā darbībā iegūtas zināšanas, prasmes un iemaņas.

Pilnveidoties – sasniegt augstāku pakāpi garīgajā, intelektuālajā vai fiziskajā attīstībā.

Skata punkts – vieta, kur atrodas skatītājs; vieta, no kuras skatītājs redz apkārtni.

Skice (skicēt) – fiksēts vispārināts, vienkāršots idejas vai iespaida attēls, nedetalizēts zīmējums ar galvenajām iezīmēm, idejas uzmetums.

Šablons – paraugs, pēc kura masveidā izgatavo kaut ko vienādu, citu citam līdzīgu.

Tehnika – 1) rīku, iekārtu, ierīču u. tml. kopums (kādā nozarē, kāda uzdevuma veikšanai); 2) meistarības māksla – prasme un spējas; paņēmienu kopums kāda uzdevuma veikšanai, piemēram, radot mākslas darbu.

Tēls – vizuālajā mākslā ar redzi uztverams, specifisks, vispārināts kādas parādības vai objekta atspoguļojums.

Uzdrošināties – pēkšņā drosme kaut ko darīt vai kaut kā izturēties.

Uzstādījums – priekšmetu, figūru izkārtojums gleznošanai, zīmēšanai, atveidošanai.

Vingrināties – trenēt sevi, cenšoties iegūt kādas fiziskas vai intelektuālas īpašības, spējas.



## Materiāli skolēnam

Temata 7.3. Pozitīvais un negatīvais laukums kā ierosmes avots radošam darbam. Kā uzzīmēt sarežģītu objektu, pētot pozitīvo un negatīvo laukumu attiecības? materiāli: mācību plānošanas e-vidē [mape.gov.lv](http://mape.gov.lv).

**Temata, jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls.**  
**Atbalsts uzdevumu izpratnei**

Atgādne

### Pozitīvā un negatīvā laukuma nozīme mākslas darbos

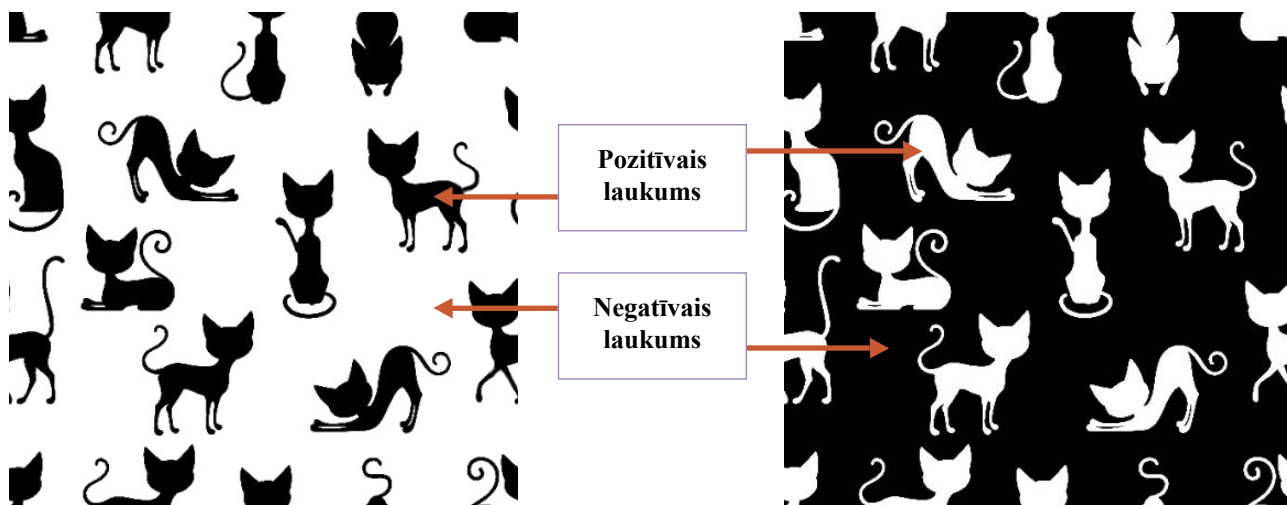
Atgādne izmantojama temata sākumā un 2. uzdevumam.

Negatīvais laukums ir tā dizaina daļa, kuru neaizņem galvenais objekts. Tas ir laukums apkārt objektiem, un to bieži izmanto grafiskajā dizainā.

Termins “negatīvais laukums” tiek izmantots dažādās jomās – fotogrāfijā un filmu veidošanā, lai aprakstītu telpas bez objektiem vai cilvēkiem.

Gūsti izpratni par grafisko dizainu un veido radošo darbu ar idejai atbilstošu kompozīciju, izmantojot pozitīvos un negatīvos laukumus!

Video piemērs (*Stop Hunger. Start Peace*): <https://www.youtube.com/watch?v=1ZcYwbqtVtc>



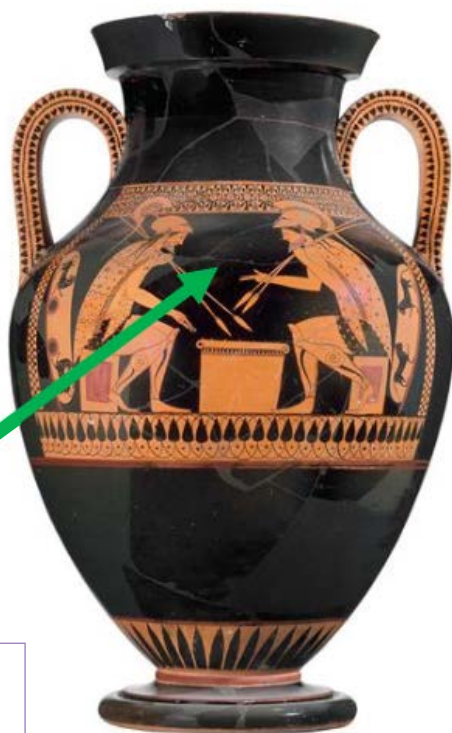
1. attēls. Pozitīvais laukums – laukums, ko veido galvenie objekti

2. attēls. Negatīvais laukums – laukums apkārt objektiem

Atgādne

## Antīkās Grieķijas vāzes

Atgādne izmantojama 1. uzdevumam.



**Sarkanfigūra** –  
uz sarkanīgi oranža  
māla trauka zīmēja  
figūras. Apkārt krāsoja  
melno krāsu. Figūras  
neiekrāsoja.



**Melnfigūra** –  
uz sarkanīgi oranža  
māla trauka figūras  
krāsoja melnas.

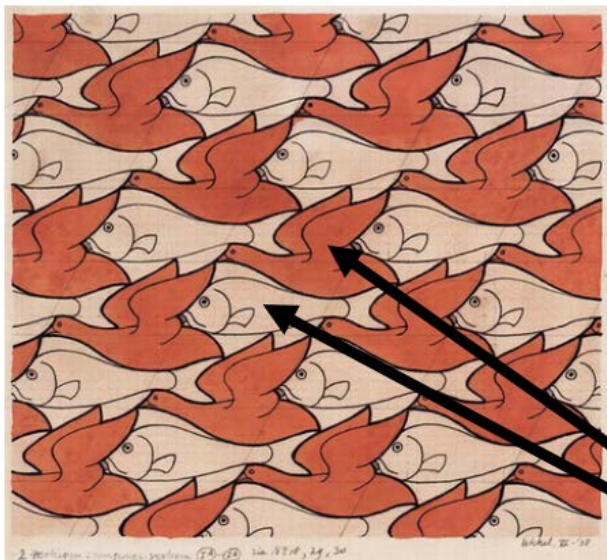
3. attēls. Ahilejs un Ajaks. Amfora ar melnfigūru un sarkanfigūru apgleznojumu. Terakota, 520. g. p. m. ē.  
Bostonas Tēlotājmākslas muzejs. (*Museum of Fine Arts (MFA) Boston*) / <https://www.wikiart.org>

**! Amfora** – olveida māla trauks ar diviem rokturiem. To izmantoja dažādu produktu uzglabāšanai Senajā Grieķijā.

Atgādne

## Plaknes pārklājums ar šabloniem

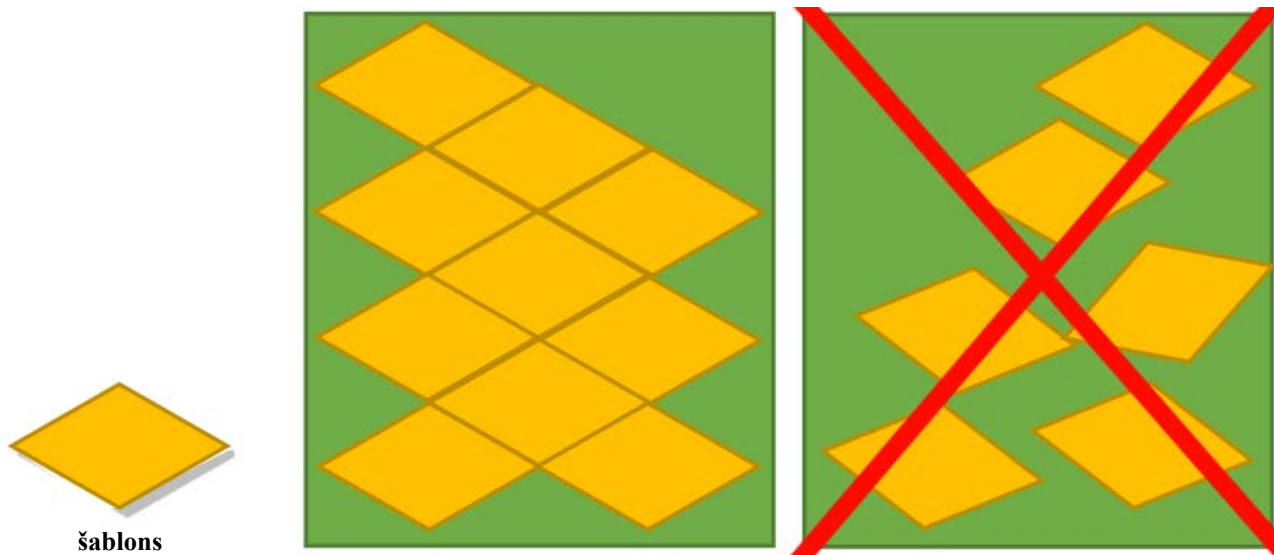
Atgādne izmantojama 4. uzdevumam.



**Teselācija** (*tessellation – angļu val.*) – plaknes pārklāšana, izmantojot vienu vai vairākas ģeometriskas formas bez pārklāšanās un atstarpēm.

**Tēls** – ar redzi uztverams objekts, parādība, būtne.  
*Piemēram, zivs un putns.*

1. attēls. Putnzivis. 1938.  
Moriss Kornēlijs Ešers (*Maurits Cornelis Escher*)

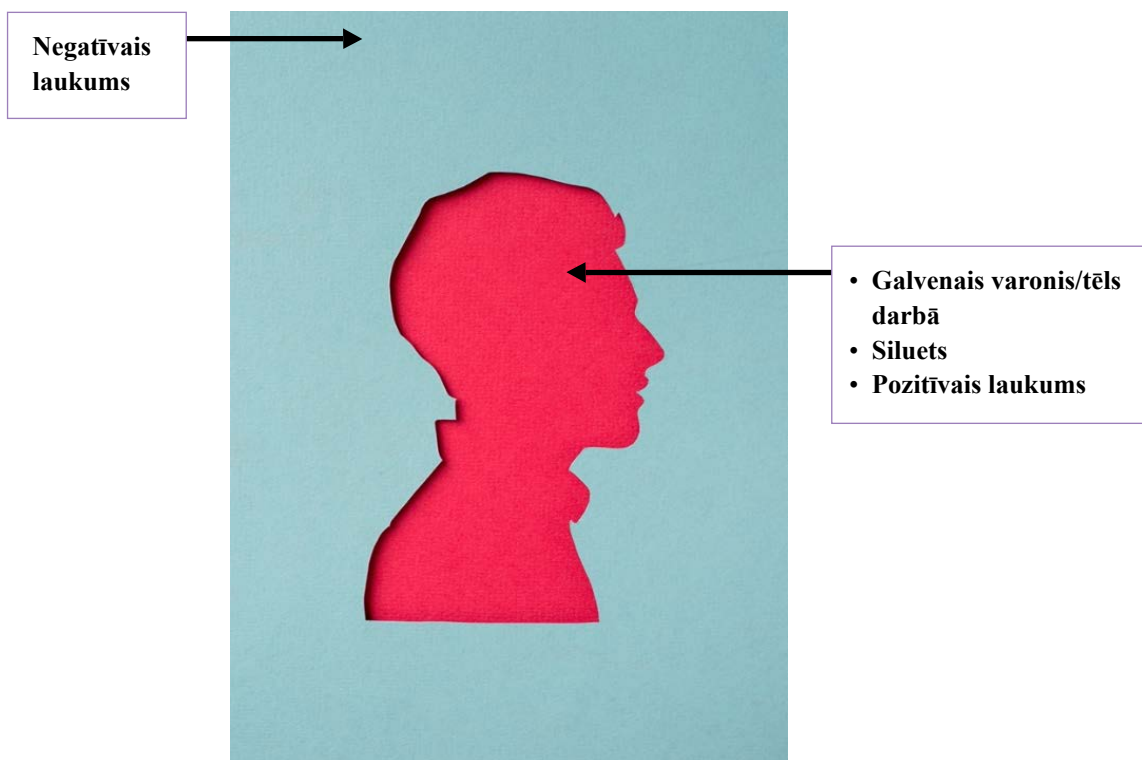


2. attēls. Plakne/virsma

Atgāadne

### Radošā izpausme: iztēles (fantāzijas) uzdevums, veidojot grāmatas vāku

Atgāadne izmantojama 3. uzdevumam.



1. attēls. Galvenā varoņa siluets

Grafiskais dizains	
<b>Grafika</b> Līnijas, formas, telpa, tipogrāfija, krāsa, faktūra, izmērs, ēnas.	<b>Dizains</b> Mērķis – izveidot jaunu lietu, kas gan labi un interesanti izskatītos, gan arī ļoti labi iedarbotos, būtu praktiski un vienkārši lietojama.
Grafisko dizainu pielieto plakātu, brošūru, logo, grāmatu un žurnālu, iepakojuma, mājaslapu, ielūgumu, bukletu un citu materiālu izveidei.	

#### Grafiskā dizaina piemēri:

- <https://www.dutchuncle.co.uk/noma-bar>;
- <http://ollymoss.com/>

## Temats 7.4. Jūtu un emociju ekspresija portretā. Kā veidot fotogrāfiju kolekciju, lai veiksmīgāk uzgleznotu ekspresīvu portretu?

### Metodiskie ieteikumi skolotājam

Temata apguves laiks: 7 mācību stundas.

#### Materiāla saturs

- Anotācija un ieteikumi skolotājam.
- Starppriekšmetu saikne.
- Atbalsta materiāli skolotājiem par šo tēmu.
- Jūtu un emociju skaidrojums, iedalījums un to raksturojums.
- Tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums.
- Cītu tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums (ar sinonīmiem, skaidrojumi no tezaurs.lv, vardnica.lv, letonika.lv).
- Tēmas un jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls.
- Uzdevumi skolēniem.

#### Anotācija

Skolēnu uzdevums gleznot ekspresīvu portretu, uztvert un interpretēt sejas formas izmaiņas, lai raisītu empātiju un līdzpārdzīvojumu. Gleznojot ekspresīvu portretu, skolēni izmanto atbilstošu tehniku, pauž savas jūtas un emocijas, pastāsta par savu līdzpārdzīvojumu un izrāda empātiju. Iepazīst dažādas emocijas.

Skolotājam būtu nepieciešams pievērst uzmanību, un skolēniem dot vizuālu un teorētisku skaidrojumu par jūtām un emocijām – kādi ir to veidi, tā radot vispārēju izpratni par jūtām un emocijām, to klasifikāciju. Gatavojoties temata mācīšanai, skolotājam ieteicams izpētīt jūtu un emociju tēmas citos mācību priekšmetos starppriekšmetu saiknes kontekstā, kā arī iepazīties ar attiecīgās tēmas atbalsta materiāliem citās vietnēs, piemēram, [www.uzdevumi.lv](http://www.uzdevumi.lv).

#### Starppriekšmetu saikne

Iepazīst, apzina un analizē jūtas, emocijas, empātiju, neverbālo un verbālo saziņu u.c.  
Sociālās zinības 7. klasei: temati "Kas ir emocionālā un fiziskā drošība?", "Stress".

#### Atbalsta materiāli skolotājam par šo tēmu

- Latviešu valoda 4. klasei: temats "Verbālie un neverbālie saziņas līdzekļi"  
<https://www.uzdevumi.lv/p/latviesu-valoda-pec-skola2030-paraugprogrammas/4-klase/ka-veidot-monologu-rakstit-sludinajumu-un-lietisku-e-pasta-vestuli-51420/verbalie-un-neverbalie-sazines-lidzekli-monologs-68550>
- Vizuālā māksla 4. klasei: temats "Jūtas un emocijas kino mākslā"  
<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/4-klase/jutas-un-emocijas-kinomaksla-60669/kino-vesture-60824/re-92deae63-409b-4101-ac10-421cb88de994>
- Vizuālā māksla 7. klasei: temats "Jūtu un emocijas ekspresija portretā"  
<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/7-klase/jutu-un-emociju-ekspresija-portreta-60598>

## Jūtu un emociju skaidrojums, iedalījums un raksturojums

Emocijas ir kādas būtnes (cilvēka, dzīvnieka) atbildes reakcija, sajūta, kas izriet no apstākļiem, noskaņojuma vai attiecībām ar citiem.

Emocijas var izteikt ar kustībām, mīmiku, krāsu toni un intensitāti.

Kopumā ir sešas galvenās emocijas: prieks, bēdas/skumjas, bailes, dusmas, pārsteigums, riebums.

Emocijas var būt spēcīgas vai vājas, īslaicīgas vai ilglaicīgas, patīkamas vai nepatīkamas, pozitīvas vai negatīvas, arī neitrālas.

Emocijas var iedalīt:

- patīkamās jeb pozitīvās – interese, patīkams satraukums, prieks, atslābums, apmierinātība, pievilcība; mīlestība;
- nepatīkamās jeb negatīvās – dusmas, vainas izjūta/apziņa, bailes, kauns, skaudība, greizsirdība, trauksme, vilšanās, skumjas, nepatīkams satraukums, nicinājums, riebums, nomāktība, bēdas, skumjas, nožēla, ciešanas, agresivitāte;
- neitrālās – pārsteigums, interese, izbrīns, priekšnojauta, satraukums, kautrība, koncentrēšanās, apjukums.

## Tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums

Deformācija (formu) – formas vai tilpuma maiņa kāda spēka iedarbībā, sakropļojums, bojājums, pārveidojums, pārveidots priekšmets vai parādība; tāds, kas neatbilst parastajām formām.

Ekspresīvs (gleznojums) – jūtu, pārdzīvojumu izpaušana, izteikšana, izteiksmīgums, iedarbīgums.

Emocionāls (stāvoklis) – intensīvi un dziļi pārdzīvojumi, kas izpaužas jūtās un emocijās.

Empātija – spēja iejusties citas personas emocionālajā stāvoklī, izjust to pašu pārdzīvojumu.

Līdzpārdzīvojums – vienlaicīgs pārdzīvojums ar kaut ko kopā.

Mīmika – sejas muskuļu kustību kopums, kas atspoguļo cilvēka emocijas.

Pastozs gleznojums – gleznojums, kam ir raksturīga ar reljefu uzlikta krāsa.

Portrets – cilvēka attēlojums gleznojumā, zīmējumā vai fotogrāfijā, kurā attēlota tikai seja vai galva un pleci.

Žanrs – mākslas darba veids, paveids, nozarojums. Vizuālajā mākslā, piemēram, ainava, klusā daba u.c.

## Citu tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums

(ar sinonīmiem, skaidrojumi no tezaurs.lv, vārdnīca.lv, letonika.lv)

Atspoguļot – radīt, paust, pateikt, attēlot, atveidot, izteikt, parādīt ideju caur mākslas tēliem, ar sejas izteiksmi un kustībām.

Analizēt – sīki pētīt, raksturot.

Apzināt – uzzināt, izpētīt, pārzināt.

Dialogs – saruna starp divām vai vairākām personām, domu apmaiņa.

Iedvesma – spēcīga vēlēšanās strādāt, darboties, darba prieks un enerģija.

Iespaidis – ārējās pasaules lietu un parādību iedarbības rezultāts cilvēka psihē (piemēram, priekšstats, tēls). psihisks (emocionāls) stāvoklis, ko izraisa ārējās pasaules lietas un parādības;

Ideja – doma, iecere, plāns, nodoms.

Ideju banka – ideju un materiālu apkopojums.

Inscenēts – sagatavots, izdarīts, notēlots, sarīkots.

Jūtas – ilgstošs un noturīgs cilvēka pārdzīvojums, attieksme pret apkārtējo pasauli un pašam pret sevi.

Kolekcija – savākts un sistematizēts (parasti ar mākslu, vēsturi, zinātņu nozarēm saistītu) vienveidīgu priekšmetu krājums.

Neglīts – nepievilcīgs, nekārtīgs, nepatīkama āriene; tāds, kura izskats izraisa nepatiku (par cilvēku vai dzīvnieku, tā ķermeņa daļām).

Neverbāls – saziņa bez vārdiem (žesti, mīmika, ķermeņa valoda, skaņas, pauzes u.c.).

Paties – tāds, kas ir īsts, neviltots, taisnīgs un atklāti pauž savas domas, jūtas.

Poza – cilvēka vai dzīvnieka ķermeņa stāvoklis; veids, kā cilvēks stāv vai sēž, kad tiek gleznots vai fotografēts.

Rosinošs/rosināt – censties panākt, ka sākas darbība, rīcība, griba, vēlēšanās, tieksme; izraisa un veicina darbību.

Sakāpināts – ļoti spēcīgs, intensīvs, spilgts.

Skice – fiksēts vispārināts, vienkāršots idejas vai iespaids attēls, nedetalizēts zīmējums ar galvenajām iezīmēm, idejas uzmetums.

Verbāls – izteikts ar vārdiem, izpaužas vārdos (arī rakstisks).

## Materiāli skolēnam

Temata 7.4. Jūtu un emociju ekspresija portretā. Kā veidot fotogrāfiju kolekciju, lai no tām gleznotu portretu? materiāli: mācību plānošanas e-vidē [mape.gov.lv](http://mape.gov.lv).

**Temata, jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls.**  
**Atbalsts uzdevumu izpratnei**

Atgādne

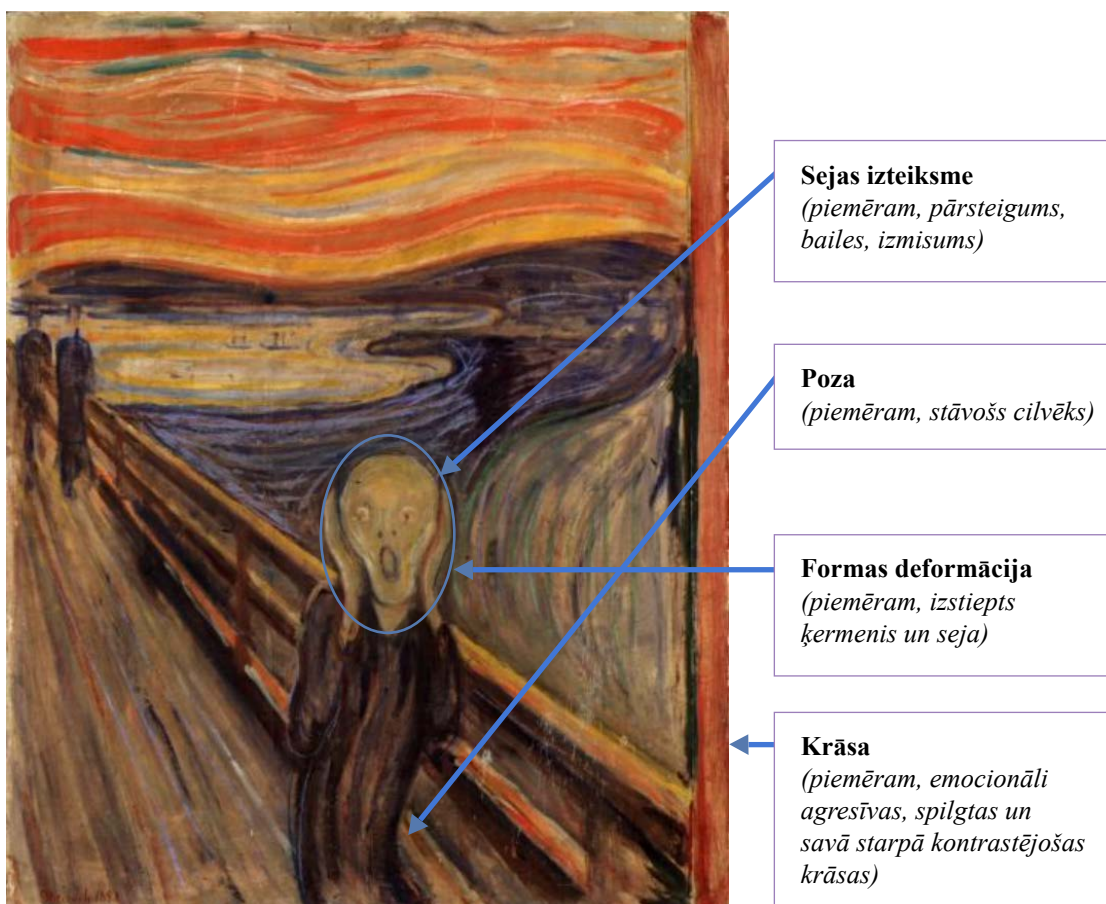
### Izteiksmes līdzekļi, kurus biežāk izmanto emocijonālās uzsveršanai ekspresīvos portretos

Atgādne izmantojama visiem uzdevumiem.

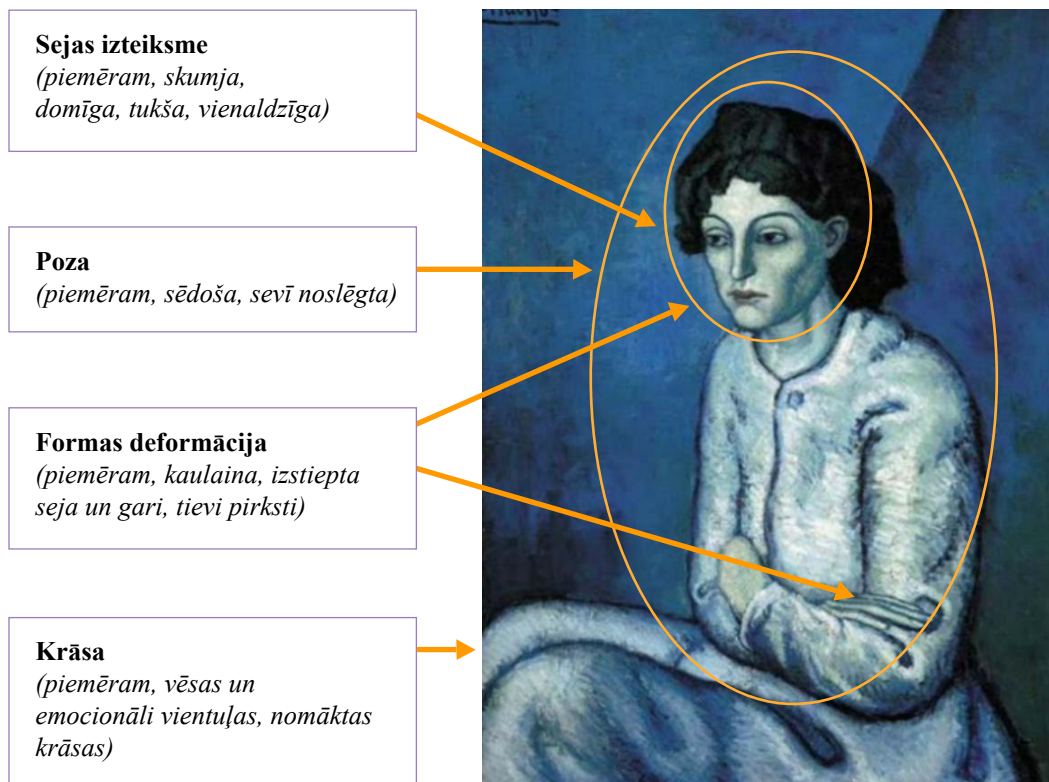
**Formas deformācija** – formas vai tilpuma maiņa kāda spēka iedarbībā. *Piemēram, sakropļojums, bojājums, pārveidojums, pārveidots priekšmets vai parādība (izstiepts, saspiests).*

**Krāsu emocionālā iedarbība** – krāsa iedarbojas uz cilvēka psihi, izraisot dažādas sajūtas un ietekmējot noskaņojumu. *Piemēram, dzeltenā krāsa cilvēkā var izraisīt prieku un savīļņojumu.*

**Empātija jeb līdzjūtība** – ir kāda cita cilvēka emocionālā stāvokļa izpratne līdzpārdzīvojot; spēja paralēli pārdzīvot emocijas, kuras izjūt kāds cits cilvēks. *Piemēram, cilvēks jūt kāda cilvēka prieku vai bēdas tāpat, kā kāds cits.*



1. attēls. *Kliedziens*. Edvards Munks (Edvard Munch).  
Eļļa, pastēļi, tempera, kartons, 91 x 73,5 cm. 1893.  
Nacionālā galerija, Oslo, Norvēģija / <https://www.wikiart.org>

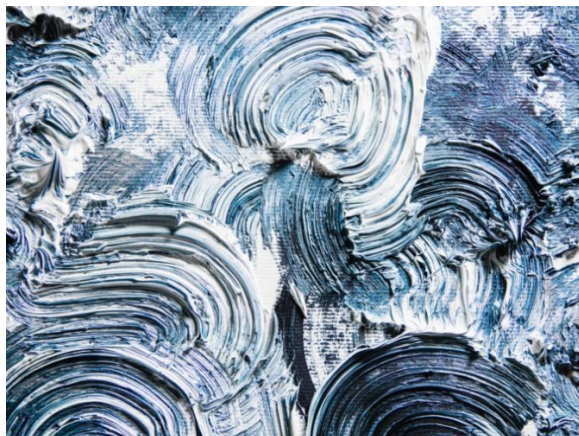


2. attēls. Sieviete ar sakrustotajām rokām. Pablo Pikaso (*Pablo Ruiz Picasso*) (1901-1902), eļļa uz audekla, 81 cm×58 cm, privātkolekcija. (Sk.: <https://mape.gov.lv/catalog/materials/03C64E65-7839-4D71-86C0-1A9D989712C1/view?preview=D813DCFF-D039-411A-AF-BB-18D9E422E44E>)

Atgāadne

### Emociju atspoguļojums portreta gleznojumā

Atgāadne izmantojama 2. uzdevumam.



1. attēls. **Pastoza gleznojums** – gleznojums, kam raksturīga reljefi uzklāta krāsa.



2. attēls. **Ekspresīvs gleznojums** – raksturīgi neregulāri otas triepieni, kas nereti liek gleznām izskatīties raupjām un sasteigtām, rosinot skatītāju sajūst mākslinieka gleznā izteiktās emocijas.



Atgāadne

## Portretu analīze un interpretācija

Atgāadne izmantojama 1. un 3. uzdevumam.

Jūtām un emocijām cilvēka dzīvē ir liela nozīme. Svarīgi tās izpaust un apzināt, nosaucot vārdā. Kādam ir vieglāk atpazīt jūtas un emocijas, citam nepieciešams vairāk laika, lai atpazītu savas un citu izjūtas. Saprast, ar kādām emocijām ikdienā nākas saskarties un kā ar tām sadzīvot, ir ļoti svarīga prasme mūsdienu sabiedrībā. Jo vairāk izkopta prasme apzināt savas jūtas un emocijas, jo veiksmīgāk cilvēks spēj izveidot personīgās attiecības un karjeru. Temata apguves mērķis ir gleznot ekspresīvu portretu, uztvert un interpretēt sejas formas izmaiņas, lai raisītu empātiju un līdzpārdzīvojumu.

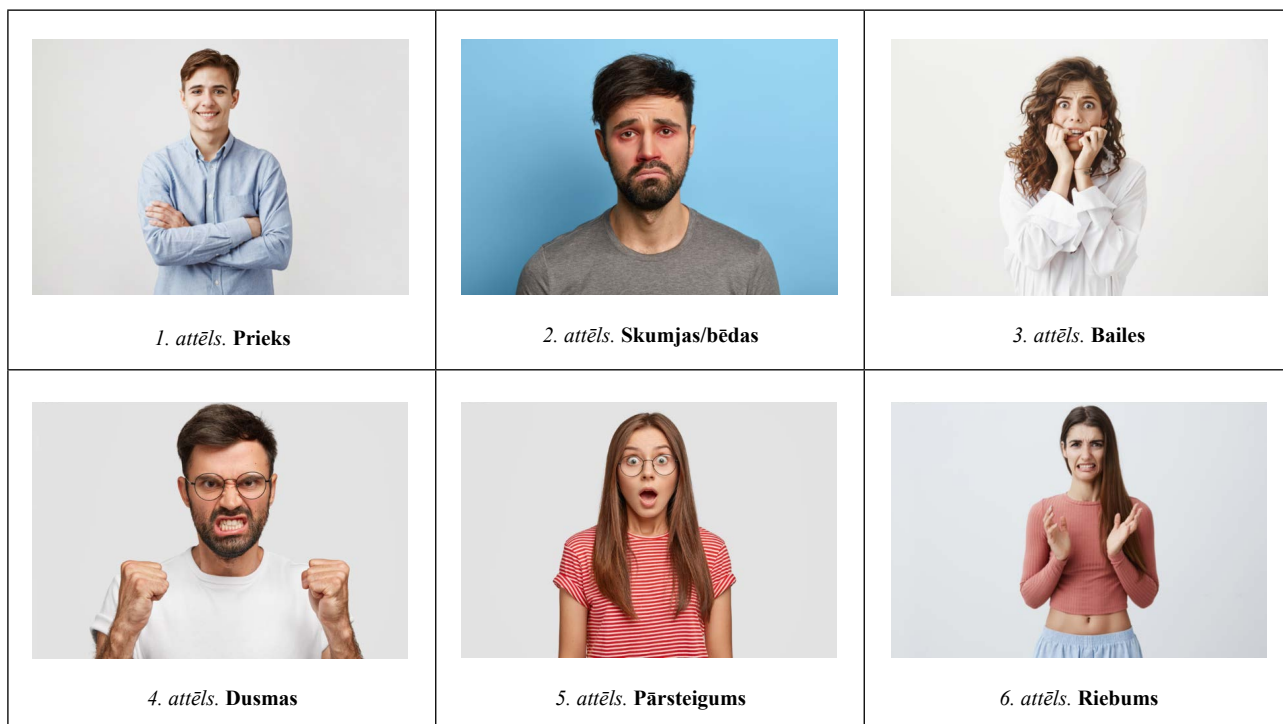
**Portrets** – raksturīgs cilvēka individualizēts attēlojums, izskata, īpašību, īpatnību kopums, sejas attēls vai ģīmetne līdz pleciem. *Piemēram, 2. attēls.*

**Mīmika** – sejas muskuļu kustību kopums, kas atspoguļo psihiskos stāvokļus, norises. *Piemēram, 4. attēls.*

**Poza** – cilvēka ķermeņa stāvoklis. *Piemēram, 1. attēls.*

**Emocionāls stāvoklis** – ātri un dziļi pārdzīvojumi, kas izpaužas jūtās un emocijās. *Piemēram, 3. attēls.*

**Galvenās cilvēka emocijas:**



## Temats 7.5. Arhitektūra un vide. Kā pamanīt sakarības starp būvi un vietu, kur tā atrodas?

### Metodiskie ieteikumi skolotājam

Temata apguves laiks: 8 mācību stundas.

#### Materiāla saturs

- Anotācija un ieteikumi skolotājam.
- Starppriekšmetu saikne.
- Atbalsta materiāli skolotājiem par šo tēmu.
- Temata vispārīgs skaidrojums.
- Arhitektūras un vides iedalījums.
- Tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums.
- Citu tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums (ar sinonīmiem, skaidrojumi no tezaurs.lv, vardnica.lv, letonika.lv).
- Tēmas un jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls.
- Uzdevumi skolēniem.

#### Anotācija

Skolēni veido izpratni par apkārtējās vides ietekmi uz apbūvi, lai pamanītu sakarības starp būvi un vietu, kur tā atrodas.

Skolotājs sniedz vizuālu un teorētisku skaidrojumu par arhitektūras un vides iedalījumu kopumā, tā radot vispārēju izpratni par arhitektūru un vidi. Gatavojoties temata mācīšanai, skolotājam ieteicams izpētīt arhitektūras un vides tematiku citos mācību priekšmetos starppriekšmetu saiknes kontekstā, kā arī iepazīties ar attiecīgās tēmas atbalsta materiāliem citās vietnēs, piemēram, [www.uzdevumi.lv](http://www.uzdevumi.lv).

#### Starppriekšmetu saikne

Skolēni pēta gaismas un apgaismojuma ietekmi uz vidi un telpu.

Dizains un tehnoloģijas 7. klasei: temati "Kā modelē un izgatavo izstrādājumu ar 3D printeri?", "Kā rotā kokmateriāla izstrādājumus?"

Inženierzinības 7. klasei: temats "Kā izmanto gāzu un šķidrums īpašības?"

Ģeogrāfija 7. klasei: temats "Kā izmanto Zemes attēlojumus – kartes un globusu?"

#### Atbalsta materiāli skolotājam par šo tēmu

- Pasaules vēsture 8. klasei: temats "Arhitektūra"

<https://www.uzdevumi.lv/p/pasaules-vesture/8-klase/izglitiba-zinatne-un-kultura-jaunajos-laikos-7293/re-ac172232-4e5b-48a6-9313-717d60ddccc8>

- Latvijas vēsture 9. klasei: temats "Pilsētībūvniecība un arhitektūra"

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-vesture/9-klase/latvijas-republika-starparu-perioda-izglitiba-un-kultura-12072/pil-setbuvnieciba-un-arhitektura-12083/re-23803ced-3282-412b-a8ed-737b824966e4>

- Vizuālā māksla 2. klasei: temats "Arhitektūra"

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla/2-klase/arhitektura-7971/re-8752838c-96dc-4bcd-ab01-076fffae4494>

- Vizuālā māksla 7. klasei: temats "Arhitektūra un vide"

<https://www.uzdevumi.lv/p/vizuala-maksla-skola2030/7-klase/arhitektura-un-vide-73127>

## Temata vispārīgs skaidrojums

Arhitektūra un vide ir telpas, ēkas, celtnes un kompleksu, telpiskās vides māksla. Tā ir māksla projektēt. Vide – apkārtējā daba un apstākļi, ēkas un dabas kopums.

## Arhitektūras un vides iedalījums

Arhitektūru var iedalīt:

- dzīvojamo un sabiedrisko ēku;
- pilsētas būves;
- ainavu (dārzu un parku).

## Tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums

Apkārtne – vieta, teritorija, kas atrodas kaut kam apkārt, kaut kā tuvumā.

Arhitektūra – telpas, ēkas, celtnes, komplekss, telpiskās vides māksla un māksla projektēt.

Avatārs – ezoterismā – persona, kurai nav nepieciešams būt cilvēkam, bet kura pieņem cilvēka formu, lai varētu cilvēkiem palīdzēt; alternatīvs ķermenis, kuru vada lietotājs; tas var būt gan datoranimācijas tēls, gan robots.

Būve – iesākti, nepabeigti un pabeigti celtniecības objekti.

Celtne – celtniecības procesā izveidots objekts vai objektu komplekss; ēka.

Ēka – celtnes, ko parasti izmanto dzīvošanai, saimnieciskām, ražošanas vai sabiedriskām vajadzībām; atsevišķs objekts celtnes kompleksā.

Jēga – nozīme, izpratne, zināšanas, saturs.

Klimats – laikapstākļi, kas dominē un ir raksturīgi kādā noteiktā ģeogrāfiskā apvidū ilgākā laika periodā.

Komforts – ērtības; ērtību un labierīcību kopums; labsajūta.

Mērogs – lielumu un detaļu savstarpējās attiecības; attiecība (vai attiecība) starp attālumu kartē vai plānā un atbilstošo attālumu uz zemes (t. i., dabā, realitātē).

Samērs (samērīgs) – pareiza savstarpējā atbilstība apjomā un izmērā.

Sastāvdaļa – elements, komponents; tas, kas ir nepieciešams, lai rastos, pastāvētu kāds veselums, kopums.

## Citu tematā apgūstamo jēdzienu skaidrojums

(ar sinonīmiem, skaidrojumi no tezaurs.lv, vardnīca.lv, letonika.lv)

Arhitekts – cilvēks, arhitektūras speciālists, kurš izstrādā arhitektūras ēku plānus, to ārējo noformējumu, arī dažādu dekoratīvo elementu izveidi, kā arī noformē ēkas iekšējās telpas.

Celtnieks – cilvēks, kas strādā celtniecībā; celtniecības speciālists.

Funkcija – uzdevums, nozīme vai darbība.

Identitāte – piederība kādai sociālajai grupai.

Ideoloģija – politisko, tiesisko, morālo, estētisko, reliģisko un filozofisko uzskatu un ideju sistēma.

Iespaid – priekšstats, sajūta vai viedoklis par kaut ko vai kādu; ietekme, ko kāda parādība, cilvēks vai pieredze atstāj uz cilvēka domām vai jūtām.

Inovācija (jauninājums) – attiecas uz kaut kā jauna radīšanas procesu, kam ir vērtība un kas atrisina kādu problēmu; tas, kas ir ieviests, lai sasniegtu labāku rezultātu, panāktu kādu uzlabojumu (piemēram, mākslā, zinātnē).

Izmērs – lielums, apjoms, apmērs.

Izskats – ārējais veidols; ar redzi uztveramo pazīmju kopums.

Kombinēt- saistīt, apvienot, noteiktā kārtībā, secībā; no atsevišķām sastāvdaļām izveidot veselumu.

Konteksts – apstākļu, notikumu, faktu kopums, kas nepieciešams, lai saprastu kaut kā nozīmi un jēgu.

Laikmetīgs (mūsdienīgs) – saistīts ar pašreizējo (mūsdienu) laikmetu, laikposmu, tam raksturīgs.

Maketēt – veids, kā kaut kas ir izstrādāts, sakārtots vai izkārtots; makets arhitektūrā – neliels sākotnējais ēkas modelis, paraugs noteiktā mērogā.

Materiālais mantojums – manta, lieta, kas iegūta no iepriekšējām paaudzēm un laika posmiem, senčiem (vecākiem, vecvecākiem u.t.t.).

Mūsdienīgs (laikmetīgs) – saistīts ar mūsdienām, tām raksturīgs; tāds, kas atbilst mūsdienu prasībām, normām.

Novitāte – jaunums, kaut kas jauns, oriģināls, neparasts.

Nozīmīgs – tāds, kam ir liela vērtība, spēcīga (parasti pozitīva) ietekme; tāds, kas ir būtisks, izšķirošs; tāds, kas ir īpaši nepieciešams, noderīgs.

Politika – sabiedriskās darbības nozare, kurā ietilpst valsts iekārta, pārvalde, darbība, attiecības starp valstīm, tautām, sociālām grupām.

Publiskā ārtelpa – visiem pieejama, sabiedriska telpa, kura veidojas starp ēkām un citiem objektiem;

Saderība (saderīgs) – stāvoklis, kurā divas vai vairākas lietas var pastāvēt kopā, harmonijā, bez problēmām vai konfliktiem; saderība arhitektūrā rodas, projektējot ēku vai ēku kompleksus, kas ir harmonijā ar sevi un apkārtni.

Tehnoloģijas – metodes, sistēmas vai ierīces, ko izmanto kādiem praktiskiem mērķiem - lai veiktu konkrētus uzdevumus, ražotu izstrādājumus u. c.

Telpiska kompozīcija – mākslas darba izkārtojums telpā, kopums un veselums, vienotība; darba uzbūves, detaļu priekšmetu proporcionāls izkārtojums un savstarpējā saistība kādā noteiktā plaknē; izdala vairākus kompozīcijas veidus: diagonālā, kulisveida, centrālā, asimetriskā kompozīcija.

Tradīcijas (arī paražas) – noteiktā cilvēku grupā izveidojies uzskatu un darbību, rīcības kopums, kas tiek pārmantots no paaudzes paaudzē.

Trūkums – nepilnība, neatbilstība kādām prasībām, normām.

Uzskati – cilvēka viedoklis par kaut ko.

Vērtība – pozitīvo īpašību kopums (piemēram, cilvēkam parādībai, procesam, priekšmetam), kas tiek uzskatīts par ļoti svarīgu un noderīgu, arī ietekmīgu.

Vide – apkārtnē, apkārtējā daba, apkārtējās norises un apstākļi.

Vides vērtība – apkārtnes īpašību kopums, noderīgums, ietekmīgums.

## Materiāli skolēnam

Temata 7.5. Arhitektūra un vide. Kā pamanīt sakarības starp būvi un vietu, kur tā atrodas? materiāli: mācību plānošanas e-vidē [mape.gov.lv](http://mape.gov.lv).

Temata, jēdzienu skaidrojuma vizualizēts uzskates materiāls.  
Atbalsts uzdevumu izpratnei

Atgādne

### Būve, būvniecības materiāls, vide un pasūtītājs

Atgādne izmantojama 1., 2. un 3. uzdevumam.

Šī temata apguves mērķis ir veidot izpratni par apkārtējās vides ietekmi uz apbūvi, lai pamanītu sakarības starp būvi un vietu, kur tā atrodas. Atrašanās vietas īpašie apstākļi ietekmē arhitektūru un maina tās jēgu, bet būves mērogs, izskats, izmērs un materiālu izmantojums mainās konkrētās apkārtnes funkcijas un arī iespēju kontekstā. Nozīmīga ir apkārtnes daba, ainavas reljefs, iespējamais skatpunkts, mērogs, kā arī mākslas darbi, kas atrodas (vai speciāli novietoti) tuvumā.



**Apkārtne/vide** – vieta, teritorija, kas atrodas apkārt (*piem., pļava, ezers, mežs*).

**Būve** – celtni, kuru ceļ, vai tā jau ir uzcelta (*piem., māja, skola, baznīca*).

1. attēls. Apkārtne un būve



2. attēls. Reljefs. Virsmas veidojums, kam raksturīgi izciļņi, padziļinājumi.



3. attēls. Fasāde. Būves ārējā siena, parasti ar galveno ieeju.



4. attēls. Konstrukcija. Struktūra, uzbūve, iekārta, arī veidojums, forma (celtni, mašīnai, priekšmetam vai to daļai, elementam).

Atgārne

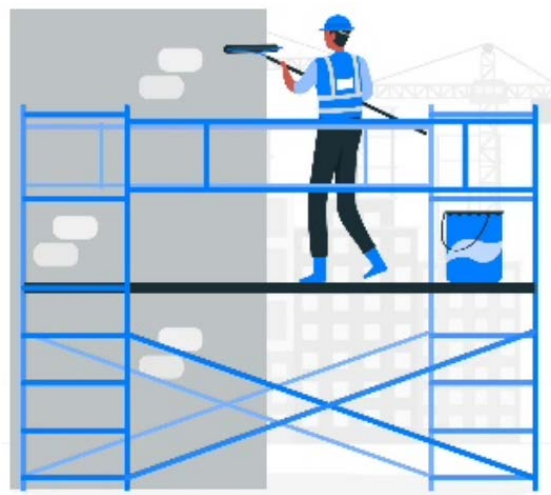
## Celtniecība un apdare

Atgārne izmantojama 2. uzdevumam.



**Celtniecība** – visu veidu būvju projektēšana un būvdarbi.

**Celtniecības materiāli / būvmateriāli** – materiāli, ar ko būvē/ceļ ēkas un citas būves (piem., cements, ķieģelis, akmens, koks).



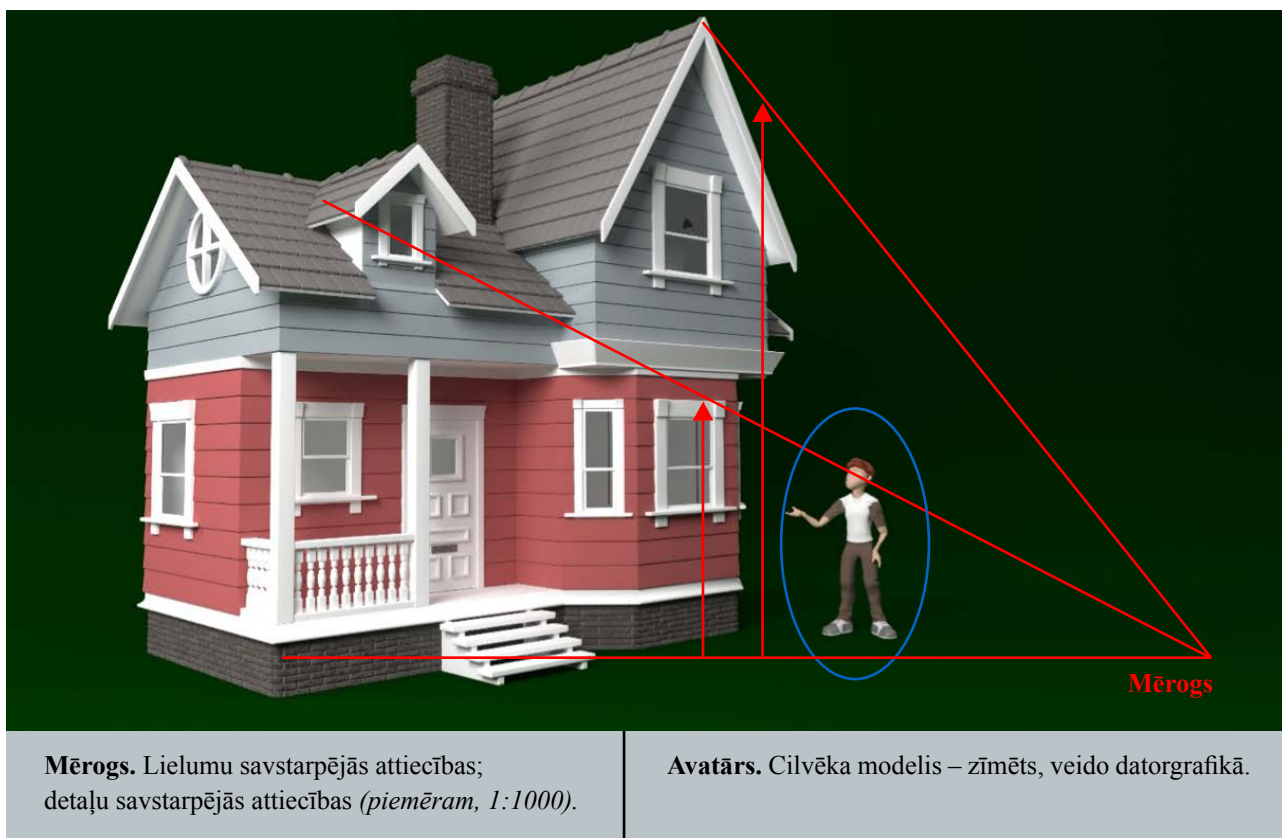
**Apdare** – būvju ārējās fasādes galīgs izstrādājums.

**Apdares materiāli** – materiāli, ar ko apdarina/dekorē (piem., laka, krāsa, vasks, eļļa, ģipsis, cements).

Atgārne

## Makets, mērogs, vide arhitektūrā

Atgārne izmantojama 3. uzdevumam.



1. attēls. Mērogs

**Jēga** – nozīme.

**Klimats** – laikapstākļi, kas raksturīgi noteiktā apvidū tā ģeogrāfiskā stāvokļa dēļ.

**Komforts** – ērtības, labsajūta.

**Konteksts** – apstākļu, notikumu, faktu kopums, kas nepieciešams, lai saprastu nozīmi, jēgu.

## Avoti

- Auziņa, I., Šalme, A. *Latviešu valodas prasmes līmeņi: augstākais līmenis C1 un C2*. Vadlīnijas. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2016. 76 lpp. Pieejams: [https://maciunmacies.valoda.lv/wp-content/uploads/2019/10/C1\\_C2\\_Prasmes\\_limeni.pdf](https://maciunmacies.valoda.lv/wp-content/uploads/2019/10/C1_C2_Prasmes_limeni.pdf)
- Bekers, K. *Bilingvisma un bilingvālās izglītības pamati*. Rīga: Nordik, 2002. 341 lpp.
- *Bilingvālā izglītība un CLIL*. Latviešu valodas aģentūra. Pieejams: <https://maciunmacies.valoda.lv/bilingvala-izglitiba-un-clil>
- *CLIL jeb mācību satura un valodas integrēta apguve: ietvari, pieredze, izaicinājumi*: populārzinātnisku rakstu krājums. Atb. red. Burima, M., Nr.5. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2019. 184 lpp.
- *CLIL jeb mācību satura un valodas integrēta apguve: izglītības paradigmas maiņa*: populārzinātnisku rakstu krājums. Atb. red. S. Lazdiņa, Nr.3. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2015. 256 lpp.
- Jonāne, L. *Daudzveidīgo jautājumu – atbilžu metode*. Rīga: LU, 2011. Latvijas Universitātes projekts "Profesionālajā izglītībā iesaistīto vispārizglītojošo mācību priekšmetu pedagogu kompetences paaugstināšana".
- Kroker, B. *Bilingualer Unterricht: Vorteile und Herausforderungen*. Pieejams: <https://www.betzold.de/blog/bilingualer-unterricht/>
- *Literacy Teaching Toolkit Introducing new terminology and vocabulary*. Victoria State Government. Department of Education. Pieejams: <https://www.education.vic.gov.au/school/teachers/teachingresources/discipline/english/literacy/Pages/introducing-new-terminology-and-vocabulary.aspx>
- *PORTFOLIO mācību jomu satura un latviešu valodas integrētai apguvei*. Metodisks līdzeklis pamatzglītības un vidējās izglītības skolotājiem. Rīga: Latviešu valodas aģentūra. Pieejams: [https://maciunmacies.valoda.lv/wp-content/uploads/2021/02/LVA\\_A4\\_rokasgraamata\\_PORTFOLIO\\_2202.pdf](https://maciunmacies.valoda.lv/wp-content/uploads/2021/02/LVA_A4_rokasgraamata_PORTFOLIO_2202.pdf)
- Šalme, A., Auziņa, I. *Latviešu valodas prasmes līmeņi: pamatlīmenis A1, A2, vidējais līmenis B1, B2*. Rīga: Latviešu valodas aģentūra, 2016. 232 lpp. Pieejams: [https://maciunmacies.valoda.lv/wp-content/uploads/2019/10/A1\\_A2\\_B1\\_B2\\_Prasmes\\_limeni.pdf](https://maciunmacies.valoda.lv/wp-content/uploads/2019/10/A1_A2_B1_B2_Prasmes_limeni.pdf)



**DOMĀT.  
DARĪT.  
ZINĀT.**

Valsts izglītības satura centra īstenotā projekta "Kompetenču pieeja mācību saturā" mērķis ir izstrādāt, aprobēt un pēctecīgi ieviest Latvijā tādu vispārējās izglītības saturu un pieeju mācīšanai, lai skolēni gūtu dzīvei 21. gadsimtā nepieciešamās zināšanas, prasmes un attieksmes.

Projekts Nr. 8.3.1.1/16/I/002 Kompetenču pieeja mācību saturā



NACIONĀLAIS  
ATTĪSTĪBAS  
PLĀNS 2020



EIROPAS SAVIENĪBA  
Eiropas Sociālais  
fonds

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ